

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
EVROPSKE INTEGRACIJE

ULOGA NEVLADINIH ORGANIZACIJA U RAZVOJU
DEMOKRATIJE U LOKALNIM ZAJEDNICAMA:
SLUČAJ OPĆINE TUZLA

MAGISTARSKI RAD

Kandidatkinja:

Lahira Sejfića

Broj indexa: 49/EI/10

Mentor:

Doc. dr. Elmir Sadiković

Sarajevo, juli 2016. godine.

**UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
EVROPSKE INTEGRACIJE**

**ULOGA NEVLADINIH ORGANIZACIJA U RAZVOJU
DEMOKRATIJE U LOKALNIM ZAJEDNICAMA:
SLUČAJ OPĆINE TUZLA**

MAGISTARSKI RAD

Mentor: Doc. dr. Elmir Sadikovic

Student: Lahira Sejfija

Index broj: 49/EI/10

Sarajevo, juli 2016. godine.

PREDGOVOR

U ovom radu ćemo govoriti o izgradnji lokalne demokratije posredstvom NVO sektora. Bavimo se samo jednim aspektom problematike demokratizacije, a to je onaj koji se odnosi na razvoj lokalne demokratije. Razmatraće se i uloga koju ima NVO sektor ne samo u domenu institucionalizacije lokalnu demokratiju, nego i uticaj civilnog aktivizma na građanstvo kao determinirajući faktor demokratije. Proces demokratizacije u BiH opterećen je brojnim preprekama: nedostatkom liberalnog teorijskog i praktičnog naslijeđa, stanjem duboke etničke fragmentacije bosanskohercegovačkog društva, koje ne egzistira kao jedinstvena politička zajednica, teškim ratnim razaranja fizičkih, ali isto tako i socijalnih, solidarnih, na humanizmu zasnovanih odnosa među pojedincima i grupama itd. Pri tom se pokazalo da u BiH preovlađuje povezujući tip socijalnog kapitala, onaj koji na temelju etničkih osnova povezuje društvene grupe, dok premošćujući socijalni kapital tek dobija na “snazi” posebno kroz aktivizam nevladinog sektora na lokalnom i višim nivoima.

Ključne riječi: NVO, nevladine organizacije, vlada, lokalna samouprava, politika, akteri, mediji, građani, civilno društvo, dijalog, znanje.

SADRŽAJ

I DIO: METODOLOŠKI OKVIR RADA	6
Tema	6
Problem istraživanja	6
Predmet istraživanja.....	7
Teorijska osnova istraživanja	8
Naučni ciljevi	9
Društveni ciljevi.....	9
SISTEM HIPOTEZA	10
Generalna hipoteza.....	10
Glavne hipoteze su	10
Pomoćne hipoteza	10
METODE ISTRAŽIVANJA	11
Metodologija rada.....	11
VREMENSKI PLAN ISTRAŽIVANJA	12
II DIO: UVODNI I TEORIJSKI OSVRT NA TEMU ISTRAŽIVANJA.....	13
Uvod	13
Nevladine organizacije kao sredstvo izgradnje lokalne demokratije	17
Jačanja povjerenja i poštivanja principa dobre vladavine u savremenom demokratskom svijetu	17
Kratki prikaz pravnog tretmana i razvoja nevladinih organizacija.....	20
Aspekt BiH: ustavni, zakonodavni i poreski okvir	20
Okvirna procjena stanja i uloge nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini u 2004. godini	26
Intersektoralni pristup identifikaciji uloge i uticaja nevladinih organizacija u današnjoj Tuzli.....	31
III DIO: EMPIRIJSKA ANALIZA I PRIKUPLJENI PODACI	34
Kritička procjena rezultata istraživanja o raznim aspektima odnosa između nevladinih organizacija u Tuzli i vlasti.....	34
Vlasti – kako saradivati na putu ka dobroj vladavini?.....	34
Zajednički rad svih aktera.....	37
Žena BiH i uloga kroz NVO sektor	38
Kako potaknuti civilno društvo i javno mnijenje	39

Javnost i svijest o NVO sektoru	41
Nove obrazovne institucije kao nada.....	42
Preporuke za izvodljivu strategiju	44
Unaprjeđenja uloge nevladinih organizacija u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli kroz interakciju svih učesnika u razvoju	44
Rezime: ključni izvodi istraživanja	46
Svrha i metodologija istraživanja	46
Ključni izvodi istraživanja.....	48
Preporuke	51
LITERATURA	57
Knjige	57
Web izvori	62
PRILOZI	63
Prilog 1: Biografija kandidata.....	63
Prilog broj 2: Anketni obrazac za nevladine organizacije	69
Prilog 3: Anketirani	74
Nevladine organizacije.....	74
Mediji u Tuzli	74
ZAHVALNICA.....	75

I DIO: METODOLOŠKI OKVIR RADA

Tema

“ULOGA NEVLADINIH ORGANIZACIJA U RAZVOJU DEMOKRATIJE U LOKALNIM ZAJEDNICAMA: SLUČAJ OPĆINE TUZLA”

Problem istraživanja

Problem istraživanja u ovom radu situiran je u domenu procesa demokratizacije, tj. transformacije demokratije u BiH u postsocijalističkom, poratnom periodu i uloga nevladinog sektora u ovom procesu u lokalnim zajednicama Federacije Bosne i Hercegovine. Bavimo se samo jednim aspektom problematike demokratizacije, a to je onaj koji se odnosi na razvoj lokalne demokratije. Razmatraće se i uloga koju ima NVO sektor ne samo u domenu institucionalizacije lokalnu demokratiju, nego i uticaj civilnog aktivizma na građanstvo kao determinirajući faktor demokratije. Proces demokratizacije u BiH opterećen je brojnim preprekama: nedostatkom liberalnog teorijskog i praktičnog naslijeđa, stanjem duboke etničke fragmentacije bosanskohercegovačkog društva, koje ne egzistira kao jedinstvena politička zajednica, teškim ratnim razaranja fizičkih, ali isto tako i socijalnih, solidarnih, na humanizmu zasnovanih odnosa među pojedincima i grupama itd. Pri tom se pokazalo da u BiH preovlađuje povezujući tip socijalnog kapitala, onaj koji na temelju etničkih osnova povezuje društvene grupe, dok premošćujući socijalni kapital tek dobija na “snazi” posebno kroz aktivizam nevladinog sektora na lokalnom i višim nivoima. Upravo iz ovog razloga smatra se bitnim ispitati kako, kroz koje forme i s kakvim uspjehom nevladin sektor u FBiH participira u životu lokalnih zajednica, odnosno lokalnih jedinica samouprave, koje dobre prakse su interesantne sa stanovišta unapređenja procesa demokratizacije na lokalnom nivou i koji se problemi pojavljuju kao prepreke na ovom planu.

Kako bi ovom problemu istraživanja pristupili na što kvalitetniji način, saznali odgovore na hipotetička pitanja, proveli smo i empirijsko istraživanje zasnovano na dokazivanju naših hipoteza vezanih za sam problem istraživanja. Kako bi odgovorili na problemsko pitanje u radu je planirano provođenje ankete na uzorku od 100 ispitanika, stratificiranog uzorka iz nama interesantnih područja rada, kao što su student politologije, uposlenici u NVO sektoru, akademski radnici, građani i sl. Svi naponi su usmjereni da dobijemo što kvalitetnije i

objektivnije informacije o ulozi NVO sektora u razvoju lokalne demokratije, ali i odnosom istih spram lokalnog stanovništava, u smislu promocije raznih ideja i javnog zagovaranja.

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je lokalni nevladin sektor u FBiH, konkretnije u općini Tuzla, njegov uticaj na razvoj lokalne demokratije te problemi koji stoje na putu pozitivnog razvoja ovog procesa. Pri tom će posebno biti posvećena pažnja formalno-pravnim pretpostavkama za razvoj lokalne demokratije u FBiH (Ustav FBiH, kantonalno zakonodavstvo i statut općine), dobrim praksama intersektorske suradnje općinskih vlasti i nevladinog sektora u Tuzli te, kao poseban aspekt - uticaj ovih praksi na lokalno građanstvo koji se može mjeriti kroz kvantitet i kvalitet njihovog učešća u aktivnostima koje u općini provodi nevladin sektor.

Nevladine organizacije se smatraju ključnim segmentom civilnog društva, posebno u zemljama u tranziciji kakva je i Bosna i Hercegovina. Treba, dakle, preispitati koliko organizovani građanski angažman u okviru nevladinog sektora inicira povjerenje, podstiče komunikaciju i doprinosi razvoju modela kolektivnog djelovanja za opšte dobro lokalne zajednice, tražeći konstruktivne načine interakcije svih učesnika, što je neophodno posebno u društvima koja još osjećaju posljedice teških ratnih razaranja.¹ Nastojaće se dokazati da su lokalne nevladine organizacije u dobroj poziciji da, ukoliko iskoriste svoje komparativne prednosti, budu aktivno i sa zapaženim rezultatima uključene u proces izgradnje i jačanja povjerenja među lokalnim stanovništvom s jedne strane i građana u vlast, sa druge strane, doprinoseći konstruktivnoj participaciji građana u (su)životu i progresu lokalne zajednice, a time i države, što jeste u jednu ruku i temelj jačanja demokratije. Također, nevladine organizacije imaju jači ili slabiji uticaj i na izgradnju dobre vladavine, koja podrazumijeva participaciju građana u vlasti, postizanje konsenzusa, odgovornost i transparentnost vlasti, njenu efikasnost, nediskriminirajući tretman građana, zaštitu njihovih zagarantovanih prava i sloboda i poštivanje principa vladavine prava. Zahvaljujući različitim oblastima i metodologiji djelovanja, kao i neposrednoj povezanosti sa lokalnom zajednicom u svrhu

¹ Konstataciju da su se u Bosni i Hercegovini desila strašna ratna razaranja, prije svega društvenih struktura i odnosa (povjerenje ljudi u komšije, vlast, državu), istakao je Dr. Christian Schwarz-Schilling, Međunarodni medijator za Bosnu i Hercegovinu, u nedavno urađenom dokumentarnom filmu o njegovom angažmanu u Bosni i Hercegovini, emitovanom na Televiziji Federacije Bosne i Hercegovine.

ostvarenja, iz čijih potreba i interesa u pravilu i nastaju, lokalne nevladine organizacije čine značajan i sadržajan segment civilnog društva, koje se često definiše kao skup institucija, organizacija i društvenih i političkih pokreta koji se razlikuju od vlasti, poslovnog sektora i porodice kao privatne sfere. Neke od bitnih karakteristika nevladinih organizacija su: povezanost i osluškivanje potreba lokalne zajednice, fleksibilnost i inovativnost, inkluzivne metode rada u širokom spektru pitanja, poput onih humanitarnog, obrazovnog, kulturnog, sportskog, istraživačkog, profesionalnog karaktera, zaštite ljudskih prava i izgradnje građanskog društva, vršenje stručnih analiza stanja na terenu i efikasno i pravovremeno djelovanje uz kreiranje mogućnosti interakcije sa drugim relevantnim akterima društvenog života, što je sve skupa i predmet ove master teze i ovog istraživanja. Ukoliko grade i unaprijeđuju svoje karakteristike, odnosno prednosti, nevladine organizacije mogu biti u stanju da učine mogućim ono što vlasti ili drugi učesnici u razvoju društva neposredno i samostalno ne mogu ili ne žele učiniti.

Teorijska osnova istraživanja

Kad je riječ o teorijskoj osnovi istraživanja, moramo napomenuti da postoji obimna teorijska građa iz oblasti civilnog društva i njegove uloge u tranzicijskim procesima. Za razradu teorijskih osnova koristiće se djela poznatih autora iz BiH i šireg okruženja (Džon Kin, Wolfgang Merkel, Hans Joachim Lauth, Karl Poper, Vukašin Pavlović, Gajo Sekulić, Mirko Pejanović, Elmir sadiković, Asim Mujkić, Esad Zgodić, Manfred Riedel itd.).

CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Naučni ciljevi

Naučni cilj ovog rada je utvrditi aktuelno stanje i značaj aktivizma nevladinih organizacija na lokalnom nivou, naučno-metodološki obraditi i teorijski iskazati rezultate istraživanja te uočiti komparativne prednosti koji bi mogli biti ostvareni pravilnom implementacijom znanja i mogućnosti NVO sektora u domenu razvoja lokalne demokratije. Teorijski doprinos i saznanja do kojih dođemo u ovom radu prvi su korak ka praktičnoj primjeni istih u stvarnom svijetu.

Društveni ciljevi

Cilj je da spoznaje do kojih se dođe tokom izrade ovog rada posluže akterima lokalne demokratije, u prvom redu nevladinom sektoru i lokalnim vlastima, da intersektorske odnose uspostave na kvalitetnijim unapređujućim osnovama dajući tako značajan doprinos razvoj demokratije u Bosni i Hercegovini. U užem smislu, cilj ovog rada je unapređenje lokalne demokratije u samoj općini Tuzla, ali, ova paradigma može poslužiti unapređenju djelovanja lokalnih predstavničkih institucija i vladavine prava u drugim općinama Bosne i Hercegovine i razvoju participacijske demokratije kao forme kroz koju građanin ima mogućnost da postane stvarnom osnovom demokratskog življenja i izvan lokalnih zajednica.

SISTEM HIPOTEZA

Generalna hipoteza

U ovom radu postavili smo nekoliko hipoteza, koje ćemo pokušati dokazati i u teorijskom i u empirijskom dijelu rada.

Glavne hipoteze su

1. NVO sektor u Federaciji Bosne i Hercegovine igra značajnu ulogu u razvoju i promociji demokratije u jedinicama lokalne samouprave.
2. U FBiH postoje dobre formalno-pravne pretpostavke za razvoj partnerstva nevladinih organizacija i lokalnih vlasti, korekcijsko djelovanjem NVO-a prema vlastima.
3. Postoje izvjesne poteškoće u djelovanju lokalnog nevladinog sektora, čijim bi otklanjanjem razvoj participacijske lokalne demokratije dobio dodatni poticaj.

Pomoćne hipoteze

1. Podrška lokalnih nadležnih institucija lokalnom NVO sektoru je nedovoljna, a time se reduciraju i mogućnosti intersektorske saradnje.
2. U FBiH postoje dobre prakse intersektorske suradnje općinskih vlasti i lokalnog nevladinog sektora koje trebaju poslužiti kao primjeri na širem planu.

METODE ISTRAŽIVANJA

U radu ćemo koristiti razne metode i tehnike istraživanja, kako bi dokazali ili opovrgli naše hipoteze koje smo ranije testirali, prije donošenja same odluke o pisanju ovog rada.

Metode i tehnike koje ćemo koristiti su:

- ✚ Intervju
- ✚ Anketa
- ✚ Analiza sadržaja
- ✚ Komparativna metoda
- ✚ Kvalitativna i kvantitativna analiza

Metodologija rada

Metode obrade podataka koje će biti korištene: analiza i sinteza te klasifikacija podataka, podataka, grafičko i tabelarno prikazivanje podataka (grafikoni, tabele, chartovi...), kao i SWOT (snage, slabosti, prilike i prijetnje) i PEST (politička, ekonomska, sociološka i tehnološka) analiza.

U najširem smislu rad treba da ima analitičko-kritički kao i afirmativni dio i poruku predstavljajući tako primjenu kritičke naučne metode u tretiranju aktuelne problematike djelovanja nevladinog sektora na lokalnom nivou u BiH. Po svom obimu rad bi se trebao svrstati u studije slučaja pri čemu će kvantitativne tehnike i metode (statistike, kvantitativne metode analize podataka) biti kombinirane s kvalitativnim metodama (intervjui s predstavnicima navladinog sektora i vlasti). Na kraju, rad bi trebao rezultirati preporukama za poboljšanje stanja u pojedinim segmentima ili cjelini društvene pojavnosti koja je definirana kao predmet istraživanja.

VREMENSKI PLAN ISTRAŽIVANJA

Vremenski plan istraživanja podrazumijeva period od mjeseca novembra 2013. godine do januara 2014. godine.

II DIO: UVODNI I TEORIJSKI OSVRT NA TEMU ISTRAŽIVANJA

Uvod

Nevladine organizacije (NVO) se, generalno govoreći, smatraju pokretačkom snagom i ključnim segmentom civilnog društva, posebno u zemljama u razvoju, u tranziciji, u začecima demokratije, kakva je i Bosna i Hercegovina. Kao udruženja građana, nevladine organizacije u Tuzli, prvenstveno one čija primarna djelatnost korespondira sa temom ovog istraživanja, neposredno obezbjeđuju i podržavaju, sa više ili manje uspjeha, organizovani građanski angažman koji inicira povjerenje, podstiče komunikaciju i doprinosi modelima kolektivnog djelovanja za opšte dobro lokalne zajednice tražeći konstruktivne načine interakcije svih učesnika u razvoju, što je neophodno posebno u društvima koja još osjećaju posljedice teških ratnih razaranja, kakvo je u Tuzli.² Upravo su lokalne nevladine organizacije u dobroj poziciji da, ukoliko iskoriste svoje komparativne prednosti, budu aktivno i sa zapaženim rezultatima uključene u proces izgradnje i jačanja povjerenja među lokalnim stanovništvom s jedne strane i građana u vlast, sa druge strane, doprinoseći konstruktivnoj participaciji građana u (su)životu i progresu lokalne zajednice, a time i države. Također, nevladine organizacije imaju jači ili slabiji uticaj i na izgradnju dobre vladavine, koja podrazumijeva participaciju građana u vlasti, postizanje konsenzusa, odgovornost i transparentnost vlasti, njenu efikasnost, nediskriminirajući tretman građana, zaštitu njihovih zagarantovanih prava i sloboda i poštivanje principa vladavine prava. Zahvaljujući različitim oblastima i metodologiji djelovanja, kao i neposrednoj povezanosti sa lokalnom zajednicom u svrhu ostvarenja čijih potreba i interesa u pravilu i nastaju, lokalne nevladine organizacije čine značajan i sadržajan segment civilnog društva, koje se često definiše kao skup institucija, organizacija i društvenih i političkih pokreta koji se razlikuju od vlasti, poslovnog sektora i porodice kao privatne sfere. Neke od bitnih karakteristika nevladinih organizacija su: povezanost i osluškivanje potreba lokalne zajednice, fleksibilnost i inovativnost, inkluzivne metode rada u širokom spektru pitanja, poput onih humanitarnog, obrazovnog, kulturnog, sportskog, istraživačkog, profesionalnog karaktera, zaštite ljudskih prava i izgradnje građanskog društva, vršenje stručnih analiza stanja na terenu i efikasno i pravovremeno djelovanje uz kreiranje mogućnosti interakcije sa drugim relevantnim akterima društvenog

² Konstatciju da su se u Bosni i Hercegovini desila strašna ratna razaranja, ali da su najstrašnija razaranja povjerenja ljudi u komšije, vlast, državu, istakao je Dr. Christian Schwarz-Schilling, Međunarodni medijator za Bosnu i Hercegovinu, u nedavno urađenom dokumentarnom filmu o njegovom angažmanu u Bosni i Hercegovini, emitovanom na Televiziji Federacije Bosne i Hercegovine.

života. Ukoliko grade i unaprijeđuju svoje karakteristike, odnosno prednosti, nevladine organizacije mogu biti u stanju da učine mogućim ono što vlasti ili drugi učesnici u razvoju društva neposredno i samostalno ne mogu ili ne žele učiniti. Uloga nevladinih organizacija kao dijela civilnog društva i ključna važnost smanjenja tenzija, ublažavanja konflikata i izgradnje povjerenja u etnički još podijeljenom društvu u Tuzli u toku implementacije Statuta Tuzle, koji je stupio na snagu 15. marta 2004. i reorganizacije Grada Tuzle, neposredno je izražena u Poglavlju VI Odluke o implementaciji i reorganizaciji Grada Tuzle ustanovljavanjem Odbora za Mjere izgradnje povjerenja sastavljenog od stručnjaka iz raznih oblasti relevantne ekspertize, predstavnika civilnog društva i političkih i vjerskih vođa, koji je nadležan za razvoj mjera izgradnje povjerenja.

Akti koji definišu naša pitanja unutar Tuzle, a naš rad se temelji na jačanju lokalne demokratije, što ujedno ističe postojanje snažne potrebe za postizanjem administrativnog, funkcionalnog i pravnog jedinstva Grada Tuzle na način na koji se unaprijeđuje efikasnost u pružanju usluga građanima, garantuje uživanje osnovnih prava svih građana, omogućava uživanje zajedničkih prava konstitutivnih naroda i sprječava dominacija jednog dijela stanovništva Tuzle.

«Do stupanja na snagu Statuta Grada Tuzle, koji izričito zahtjeva obavezu ispunjenja navedenih ciljeva, organizacija Grada Tuzle bila je regulisana Prijelaznim Statutom Grada Tuzle, od 7. februara 1996. godine, koji je donesen u vrlo teškim vremenima i kao direktan rezultat Vašingtonskog sporazuma (potvrđenog Dejtonskim mirovnim sporazumom) sa osnovnim ciljem: okončanje krvoprolića u Bosni i Hercegovini. Tuzla je odraz stanja koje je zasnovano na takvoj svrsi.»³ «Prijelazni statut je pružio privremeno rješenje i okvir za postepeni oporavak Tuzle od rata i posljedica privrednog razaranja i tranzicije. Prije usvajanja Prijelaznog statuta vladavina prava nije bila utemeljena kao ni zakonodavstvo koje bi moglo pružiti podršku njegovim uslovima i namjerama. Prijelazni statut je osiguravao minimalni nivo usluga, i sporu rekonstrukciju komunalnog i društvenog života. Nije garantovao, niti dozvoljavao razvoj grada prema utemeljenim standardnim smjernicama. Međutim, pružio je početne mogućnosti za postepenu saradnju među ratom rascijepljenim zajednicama, i bio je inicijalni dio procesa normalizacije.»⁴ «Uprava Evropske unije je radila na sprovođenju

1 Komisija za reformu Grada Tuzle: Preporuke Komisije Izvještaj Predsjedavajućeg , 15. decembar 2003. str. 12.

⁴ Ibid., str. 48.

Prijelaznog statuta i pripremama terena za dalju normalizaciju Grada. Dogovoreno je da će gradskom općinom Tuzla upravljati Administrator Evropske unije u periodu od dvije godine, kako bi se potpomogla poslijeratna tranzicija, koordinirala rekonstrukcija u razorenom gradu i inicirao razvoj osnovnih struktura u gradu u kritičnim godinama. Uprava Evropske unije je završila svoj mandat u julu 1996. godine, i nakon nje je slijedila misija Posebnog izaslanika do prenošenja odgovornosti na Ured Visokog predstavnika i široku garnituru međunarodnih agencija uključenih u implementaciju i unaprjeđenje mira 6. januara 1997. godine. Uprava Evropske unije je bila angažovana u Tuzli u izazovnom periodu, ali je bila uspješna u radu sa lokalnim građanima na ponovnom razvoju i podršci osnovne infrastrukture i komunalnih usluga, slobodi kretanja i unaprjeđenju Prijelaznog statuta. Dostignuća Evropske unije, međutim, jednostavno su bila temelj za trajnija i buduća rješenja i reforme, koja bi zajedno upotpunila ciljeve i duh Daytonskog sporazuma.»⁵

Kao rezultat rata i politike etničkog čišćenja u Bosni i Hercegovini, u proteklih deset godina demografska slika Grada Tuzle bitno je izmijenjena. “Možda je najalarmantniji statistički podatak činjenica da se sveukupno stanovništvo Tuzle smanjilo za skoro 20.000.”⁶ Demografska struktura predratne Općine Tuzla iz 1991. godine (43.856 Bošnjaka / 34,6%; 43.037 Hrvata / 34%; 23.864 Srba / 18,8 %; 12.768 Jugoslovena / 11,1%; 3.121 Ostalih / 2.5%) temeljito je modifikovana. “Kao posljedica podjele Tuzle na istočni i zapadni, godina opstrukcije povratka izbjeglica i raseljenih osoba kojima nije dozvoljavan povrat imovine, doseljavanja u Tuzla raseljenih osoba iz drugih dijelova BiH, i nezakonite dodjele građevinskog zemljišta u društvenom vlasništvu bez bilo kakvog urbanističkog plana, demografski balans između Hrvata i Bošnjaka također je fundamentalno narušen.”⁷ Ovaj debalans, uz možda najočitiji primjer da u Tuzli živi manje od 1% od skoro 30% Srba i Jugoslovena, koji su ovdje živjeli prije rata, “postao je alat za produbljivanje obostranog straha i nepovjerenja među ljudima i otežava normalizaciju sveukupnih uslova i komunalnih odnosa u Gradu.”⁸ “Iako je Prijelazni Statut Grada Tuzle osigurao okvir za postepeno prevazilaženje posljedica rata u smislu uspostavljanja institucija neophodnih za normalizaciju osnovnih životnih uslova i uzajamnih odnosa, “proteklo vrijeme pokazalo je da je sprovođenje

⁵ Ibid., str. 47. i 48.

⁶ Ibid., str. 52.

⁷ Ibid., str. 14.

⁸ Ibid., str. 14.

Prijelaznog Statuta i cjelokupna organizacija Grada Tuzle u šest gradskih općina prvenstveno poslužila za obilježavanje “postignuća” bivših ratnih podjela i zasniva se isključivo na nacionalnim osnovama, odražavajući razgraničenja i podjele koje su postojale između Bošnjaka i Hrvata u vrijeme okončanja sukoba”.⁹

“Šest gradskih općina – tri sa bošnjačkom i tri sa hrvatskom – formirane su duž bivših ratnih linija razgraničenja i “upravljaju pravima i obavezama vlasti u ime građana, svaka isključivo za dobrobit “svog naroda””, potpuno preuzimajući sve nadležnosti koje, i po samom Prijelaznom statutu Grada, trebaju pripadati Gradu Tuzli . Šest gradskih općina stvorenih prijelaznim uređenjem nisu bile uređene u skladu sa historijskim područjima ili demokratskom pravnom procedurom, već su jednostavno odražavale čisto nedemokratske linije razgraničenja utemeljene tokom rata. Kao upravne jedinice utemeljene samo na demografiji “dominantnih naroda”, ove jedinice nisu služile građanima Tuzle, nego specifičnim nacionalnim grupama.”¹⁰ Pošto je u posljednjih deset godina Tuzla kao grad postao simbol političkih podjela, organizacijske neefikasnosti i strukturalnih nedostataka koji sprječavaju reformu i otežavaju progres, i sa obzirom na to da političke vlasti na gradskom i općinskom nivou nisu uspjele ujediniti Tuzla prema Prelaznom Statutu Grada Tuzle, kako je navedeno u Izvještaju Komisije za reformu Grada Tuzle, nego su više iskoristile gradske općine da stvore paralelne institucije kako bi etnički podijelile Grad i održale destruktivne posljedice rata, Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu je osnovao Komisija za reformu Grada Tuzle sa ciljem aktivnog angažovanja lokalnih vlasti na razvoju dugoročnog pravnog okvira koji će odrediti buduću strukturu, administraciju i funkcionisanje Tuzle i koji će osigurati razvoj Tuzle kao normalnog, jedinstvenog grada u skladu sa evropskim normama i standardima. “Po mnogo čemu Tuzla istovremeno predstavlja i ono najbolje što BiH može ponuditi i izazove koje tek treba prevazići. Uspješna reforma u Tuzli može poslužiti kao novo polazište urbane revitalizacije širom BiH. Reforma će približiti zakonske i sudske odluke donesene tokom nekoliko proteklih godina, uključujući prava konstitutivnih naroda, zaštitu vitalnih nacionalnih interesa, mjere osiguranja adekvatne zastupljenosti, građanske participacije i ne-diskriminacije u svim aspektima života. Dok je cijena stagnacije visoka, koristi od normalizacije će poboljšati život svih građana Tuzle”¹¹ Zbog svega navedenog,

⁹ Ibid., str.12.

¹⁰ Ibid., str. 13. i 48.

¹¹ Ibid., str. 21.

potencijal i uloga nevladinih organizacija u polju eksplicitno izražene potrebe za izgradnjom povjerenja i dobre vladavine u Tuzli, moraju biti procijenjeni i unaprijeđeni.

Ovaj Magistarski rad se razlikuje od svih ranijih istraživačkih poduhvata u Tuzli jer, koliko nam je poznato, nijedna inicijativa ove vrste - analiza pitanja koja su obrađena u radu, uz učešće različitih relevantnih ciljnih grupa i kombinovanom metodologijom kroz primjenu kvalitativnih i kvantitavnih metoda prikupljanja i analize podataka, nije do sada poduzeta ni u jednoj instituciji i ni od jedne osobe, kako bi se izvršilo detaljno istraživanje i došlo do rezultata kako NVO mogu igrati značajnu ulogu u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli nakon usvajanja Statuta Tuzle i seta odgovarajućih odluka koje su stupile na snagu. Svrha Magistarskog rada je istražiti i procijeniti različite aspekte angažmana NVO u interakciji sa drugim učesnicima u razvoju (vlastima, međunarodnim i domaćim vladinim, međuvladinim i nevladinim organizacijama, građanima i poslovnim privatnim sektorom, medijima i obrazovnim institucijama) u obnovi povjerenja među različitim zajednicama koje žive u Tuzli i jačanju povjerenja građana u vlasti i principe dobre vladavine koji moraju biti poštovani. Cilj magistarskog rada, je, dakle, istražiti i analizirati aktuelno stanje i djelovanje nevladinih organizacija aktivnih u navedenim oblastima, kritički procijeniti moguće opcije za unaprjeđenje i preporučiti najbolju izvodljivu strategiju u datim okolnostima i pravnom okviru uz učešće svih relevantnih aktera, te razviti mehanizme zagovaranja za promjene, gdje to istraživanje pokaže potrebnim.

Nevladine organizacije kao sredstvo izgradnje lokalne demokratije

Jačanja povjerenja i poštivanja principa dobre vladavine u savremenom demokratskom svijetu

Brojnim međunarodnim i opšte prihvaćenim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama, te u pravnim okvirima država, deklarirano je i zagarantovano i pravo na udruživanje, koje daje i formalno-pravno osnov za formiranje nevladinih organizacija kao udruženja građana.¹²

¹² O nastanku i razvoju nevladinih organizacija u svijetu, u pojedinim regionima i razdobljima već je pisano mnogo, tako da ću se za potrebe ovog rada osvrnuti na njihovu ulogu u izgradnji i jačanju povjerenja i poštivanja principa dobre vladavine u savremenom demokratskom svijetu

Bitno je istaći da u pravilu do osnivanja nevladine organizacije kao neprofitnog, nezavisnog, nepolitičkog, nekriminalnog i nenasilnog, te od vlasti i poslovnog profitnog sektora odvojenog i različitog udruženja građana dolazi odlučnošću građana da organizovano reaguju i/ili odgovore na neku potrebu ili problem iz svoje zajednice. U praksi neke nevladine organizacije mogu biti identifikovane kao bliske određenoj političkoj partiji, a o nekima od njih se, opravdano ili ne, stvara slika u javnosti kao o profitnim. Neke od nevladinih organizacija ostvaruju prihod iz organizaciji srodnih ekonomskih aktivnosti poput konsultantskih ugovora i prodaje svojih publikacija, te time vlastitim snagama doprinose samoodrživosti, što je dozvoljeno i pohvalno. Pored političkih stranaka koje se bore za vlast, uživanjem prava na slobodno udruživanje, u modernim državama nastaju i značajnu ulogu imaju udruženja građana – nevladine organizacije, koje se, za razliku od političkih partija, ne bore za vlast, ali imaju uticaja na vlast. Posebno važnu ulogu u demokratskim državama imaju nevladine organizacije čija je osnovna misija podizanje svijesti, obrazovanje i zaštita ljudskih prava, unaprjeđenje demokratije, poštivanje principa dobre vladavine i izgradnja povjerenja.

Međutim, nikada se nevladina organizacija ne konstituiše kao “državna birokratija”, politička partija, kompanija/preduzeće, kriminalna organizacija ili vojna formacija. Stoga,... NVO se identifikuje kao nezavisno dobrovoljno udruženje građana koji djeluju zajedno na kontinuiranoj osnovi, radi ostvarenja zajedničkog cilja, koji nije dolazak na vlast, zarada novca ili pravno nedozvoljene aktivnosti”¹³ “Često jedan od prvih zadataka koji se u tom procesu nameće jeste potreba preduzimanja aktivnosti vezanih za edukaciju i podizanje svijesti drugih članova zajednice u cjelini o samom postojanju nekog problema i potrebe za njegovim rješavanjem. Za tu svrhu se u samom početku nastajanja jedne organizacije obično formira jedno jezgro članova i istomišljenika. Ukoliko daljnji tok aktivnosti bude uspješan, dolazi do rasta organizacije, počinju se tražiti dodatna sredstva za finansiranje redovnih djelatnosti i organizacija postaje sve profesionalnija.”¹⁴ Iako NVO-i postoje već duže vrijeme, ono što čini osnovnu razliku u kontekstu nevladinih organizacija danas jeste njihova

¹³ Prof. Willetts, P. , What is a Non-Governmental Organization, <http://www.staff.city.ac.uk/p.willetts/CS-NTWKS/NGO-ART.HTM>

¹⁴ Grupa autora, Nvladin sektor u SAD – Prilog za savremeni mozaik građanskog društva, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo, 2002., str. 10-11.

raznolikost, opseg djelovanja, stvaranje domaćih i međunarodnih mreža i njihova znatno veća vidljivost i prepoznatljivost.

Zahtjevi poštovanja i unaprjeđenja principa dobre vladavine prema svima i od svih u savremenom demokratskom društvu, kao preduslov da državne institucije efikasno odgovore iskazanim potrebama građana, ističu neophodnost jačanja civilnog društva i stoga, i uloge nevladinih organizacija u demokratskom svijetu. Pod vladavinom se može podrazumijevati “vršenje ekonomskih, političkih i administrativnih ovlaštenja kako bi se upravljalo državnim poslovima na svim nivoima. Obuhvata mehanizme, procese i institucije putem kojih građani i grupe artikuliraju svoje interese, uživaju svoja prava, izvršavaju svoje obaveze i usklađuju svoje različitosti”.¹⁵ Dobra vladavina, koja obuhvata četiri glavne komponente: političku vladavinu, ekonomsku vladavinu, civilnu vladavinu i efikasan pravosudni sistem, oslanja se i koristi (ili barem bi trebalo da jeste) i uticaj i kapacitete nevladinih organizacija u društvu.

Građansko (civilno) društvo, privatni sektor i država moraju, dakle, raditi zajedno kako bi se ubrzao progres i postigao veći društveni razvoj. Posebno je značajna uloga nevladinih organizacija u zaštiti prava ugroženih i ranjivih kategorija stanovništva, kao i uopšte uloga NVO-a kao sredstva mobiliziranja građana da se bave pitanjima od značaja za lokalnu zajednicu, te uloga NVO-a kao efikasnih posrednika između građana i vlasti. Nova alijansa sa civilnim društvom i nevladinim organizacijama kao njegovim dijelom sada se neizostavno mora nalaziti u planu razvoja i jačanja države, jer jako civilno društvo ne znači nužno slabu državu. Naprotiv, jačanjem sva tri sektora: državnog, poslovnog i nevladinog i unaprjeđenjem njihove pozitivne interakcije, stvara se koheziona snaga društva gdje svaki akter, koristeći svoju poziciju za opšte dobro, u zajedničkom djelovanju neminovno vodi ka progresu.

Neki NVO-i mogu predstavljati različite segmente zajednice ili interesa koji su suprotni načelima dobre vladavine. Stoga, nisu NVO-i sami po sebi ti koji nužno imaju pozitivnu ulogu u izgradnji dobre vladavine, već je to posebna karakteristika pojedinih od njih. Promovišući principe dobre vladavine koji su blisko povezani i međusobno uslovljeni sa izgradnjom i jačanjem povjerenja, pojedine nevladine organizacije također neposredno su angažovane upravo na izgradnji i jačanju povjerenja, kao svojoj osnovnoj misiji. Njihov cilj je uspostaviti i ojačati povjerenje među građanima, kao i povjerenje građana u vlast, tijela i

¹⁵ UNDP, How to Build Inclusive Policy Process: Institutionalising the dialogue between governmental and non-governmental actors, Practice from CIS Countries, UNDP Bratislava, August 2002. and non-governmental actors, Practice from CIS countries, Bratislava, August 2002, str. 5.

institucije vlasti i državu u cjelini. Neke od ključnih aktivnosti i mjera u svrhu izgradnje povjerenja koje nevladine organizacije često provode i primjenjuju su:

- ✚ unaprjeđenje dijaloga između društvenih aktera,
- ✚ jačanje obaveze vlasti da transparentno donosi odluke,
- ✚ podrška inkluzivnoj participaciji,
- ✚ zahtjevi prema vlasti za pripremom dokumenata kroz saradnju sa nevladinim organizacijama,
- ✚ stalna i dosljedna primjena konsenzusom donesenih standarda i pravila provođenja odluka vlasti, te
- ✚ međusobna razmjena informacija.

Preduslov postojanja svih pretpostavki i za izgradnju povjerenja i dobre vladavine jeste politički dijalog koji podrazumijeva ne samo razmjenu mišljenja, nego i definisanje uloga i pristupa problemu, usklađivanje stavova i interesa, nerijetko različitih, pa i suprotstavljenih stremljenja raznih društvenih grupa, kako bi se postiglo najsretnije moguće rješenje. Povjerenje i dobra vladavina ne postižu se samo institucionalnom i reformom javnog sektora i državnih službi, već i snaženjem kapaciteta javnosti – građanstva da postane aktivan sudionik političkog dijaloga, koji se informiše, razmišlja, kritički prosuđuje i reagovanjem utiče na životno okruženje.

Kratki prikaz pravnog tretmana i razvoja nevladinih organizacija

Aspekt BiH: ustavni, zakonodavni i poreski okvir

Državnim i entitetskim ustavima u Bosni i Hercegovini garantovano je pravo na udruživanje, koje podrazumijeva mogućnost da se građani udružuju radi ostvarivanja svojih političkih, ekonomskih, socijalnih, kulturnih, sportskih, individualnih, kolektivnih i drugih potreba i interesa u državi. Okvirni prikaz pravnog tretmana NVO-a i njihovog razvoja u BiH može se podijeliti na tri perioda: prije rata 1992., za vrijeme rata od 1992. do 1995. i poslije rata, nakon 1995. godine. U periodu socijalističkog uređenja, organizacije civilnog društva obuhvatale su, između ostalog i sindikate, sportska i omladinska udruženja, te brojne organizacije koje se bavile čisto humanitarnim pitanjima, među kojima je najznačajnija

organizacija bio Crveni krst/križ. Ove organizacije i udruženja svojim različitim i brojnim aktivnostima bitno su uticale na društveni život, a u to vrijeme neke od njih su ostvarile međunarodne kontakte i saradnju. Početkom 90-ih godina, rad obnavljaju nacionalna humanitarna društva: Merhamet, Caritas, Dobrotvor i La Benevolencija, dok 1992., negdje početkom rata, počinju sa djelovanjem i mnoge međunarodne organizacije, u najvećem broju humanitarne.¹⁶ U 1993. godini počele su sa radom prve domaće NVO u većim bosanskohercegovačkim gradovima, koje su nastale kao dijelovi projekata međunarodnih organizacija i većina njih se bavila u to vrijeme proritnim pitanjima, poput pružanja psihosocijalne pomoći različitim grupama ratom traumatiziranih građana i davanjem humanitarne pomoći. Međunarodni donatori su kroz značajan dio međunarodne pomoći Bosni i Hercegovini usmjeren na razvoj civilnog društva, davali podršku radu i razvoju NVO-a, i osim neposredne finansijske pomoći, započeli su i programe izgradnje kapaciteta NVO-a. Predratne NVO morale su uložiti veliki napor da nastave djelovati u ratnim i uslovima opšte destrukcije društva i države Bosne i Hercegovine, na čijoj teritoriji su djelovale. Mnoge od njih jednostavno u tome nisu uspjele, prestale su djelovati i nikada više nisu nastavile svoj angažman.

Nakon 1995. godine i potpisivanja Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kojim je okončan rat u BiH, došlo je do naglog porasta broja nevladinih organizacija, i prema nekim procjenama, tada ih je bilo više od 1500, što se ipak ne može smatrati velikim brojem kada se poredi sa brojem NVO-a u drugim zemljama u tranziciji. Razlikovanje pojavnih oblika NVO-a u dva bosanskohercegovačka entiteta, Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republici Srpskoj (RS), može nas uvesti u ranije više prisutnu neusklađenost relevantnog entitetskog zakonodavstva za nevladine organizacije.

U FBiH NVO-i mogu djelovati kao:

- ✚ “Udruženja građana, koja se osnivaju voljom građana radi ostvarenja nekih zajedničkih interesa ili ciljeva, a naročito u oblasti kulture, obrazovanja, zdravstva, sporta, ekologije i sl.

¹⁶ Sali Terzić, Sevima, Civilno društvo, Poglavlje XI u Međunarodne politike podrške zemljama jugoistočne Evrope – Lekcije (ne)naučene u BiH, Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 2001, str. 177.

- ✚ Humanitarne organizacije, koje daju direktnu ili indirektnu humanitarnu pomoć u novčanom ili drugom obliku, uključujući i pružanje usluga, a koje mogu biti kako domaće tako i međunarodne i
- ✚ Fondacije, koje za cilj imaju dobrotvorni rad u raznim oblastima, uključujući i finansijsku podršku drugim NVO-ima za njihov rad.”¹⁷

Tadašnjim Zakonom o udruženjima građana Republike Srpske određen je samo jedan oblik nevladinih organizacija – udruženja građana. U svrhu preciznijeg i ilustrativnijeg objašnjenja same pravne prirode nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini mogu poslužiti pojedini članovi ranijih i aktuelno važećih zakona koji regulišu nastanak i djelovanje NVO-a u Bosni i Hercegovini.¹⁸

Novi Zakon o udruženjima građana i fondacija (Službene novine br. 32/01, od 28. decembra 2001), koji je usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, prvi put dopušta da se NVO-i registruju na državnom nivou.

¹⁷ Ibid., str. 178.

¹⁸ U skladu sa članom 2. Zakona o udruženjima građana (Službene novine FBiH, br. 6/95), građani se slobodno i dobrovoljno udružuju s ciljem ostvarenja svojih kulturnih, obrazovnih, umjetničkih, naučnih, medicinskih, socijalnih, humanitarnih, sportskih, tehničkih, profesionalnih, inovativnih, ekoloških i ostalih aktivnosti, potreba i interesa u skladu sa zakonom. Članovima 2., 3. i 6. Zakona o humanitarnoj djelatnosti i humanitarnim organizacijama (Službene novine FBiH, br. 35/98) definisana je humanitarna djelatnost kao djelatnost kojom se, u vidu novca, roba i usluga bez naknade i bez uslova u pogledu teritorijalne, nacionalne, vjerske, političke i druge pripadnosti, pruža humanitarna pomoć fizičkim i pravnim osobama kojima je ona prijeko potrebna zbog stanja u kojem se nalaze, a za koje ona nisu kriva (umanjena zdravstvena i radna sposobnost, ratno stanje, elementarne nepogode i dr.), određeno je da se humanitarne organizacije osnivaju radi vršenja humanitarne djelatnosti i imaju svojstvo pravne osobe, te da se osnivaju kao nevladine organizacije, a svoju djelatnost obavljaju na načelima humanosti, nepristrasnosti, nezavisnosti i dobrovoljnosti. Prema relevantnim odredbama Zakona o udruženjima građana i fondacijama, objavljenog u Službenim novinama FBiH, 20. septembra 2002., udruženje je, svaki oblik dobrovoljnog povezivanja više fizičkih ili pravnih lica radi unapređenja i ostvarivanja nekog zajedničkog ili općeg interesa ili cilja, u skladu s Ustavom i Zakonom, a čija osnovna svrha nije sticanje dobiti.

Fondacija je pravno lice koje nema svoje članstvo, a cilj njenog osnivanja je upravljanje određenom imovinom u općem ili zajedničkom interesu. Registar udruženja vodi Federalno ministarstvo ako se statutom udruženja predvidi da će udruženje djelovati na području dva ili više kantona, a ako se statutom predvidi da će udruženje djelovati na području jednog kantona, registar udruženja će voditi kantonalni organ. Registar svih fondacija i svih stranih nevladinih organizacija vodi Federalno ministarstvo. Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaju da važe: Zakon o udruženjima građana ("Službene novine Federacije BiH", broj 6/95), Zakon o fondacijama i zakladama ("Službene novine Federacije BiH", broj 16/98) i Zakon o humanitarnoj djelatnosti i humanitarnim organizacijama ("Službene novine Federacije BiH", broj 35/98), osim pojedinih članova koji nisu od ključne važnosti za ovaj rad.

Između ostalih odredbi, Zakon:

- ✚ Uvodi opšte načelo dobrovoljne registracije udruženja;
- ✚ Za osnivanje udruženja zahtjeva najmanje tri fizičke osobe koje su državljani ili rezidenti BiH, ili tri pravne osobe registrovane u BiH;
- ✚ Stavlja u jednak položaj domaća i strana lica kao osnivače fondacije;
- ✚ Stavlja u jednak položaj domaća i strana lica kao članove upravnog odbora fondacije;
- ✚ Dopušta udruženjima i fondacijama da se direktno uključe u srodne ekonomske aktivnosti.

Novi Zakon o udruženjima i fondacijama ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 52/01, od 17. oktobra 2001.), koji je usvojio Parlament Republike Srpske i kojim su prestali da važe dva zakona: Zakon o udruženjima građana iz 1990. i Zakon o fondacijama i zakladama, i novi Zakon o udruženjima građana i fondacijama usvojen od Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH, br 43/02.) donose mnogo pozitivnih novina od kojih su vjerovatno najvažnije slijedeće:

- ✚ osiguravaju dobrovoljnu registraciju udruženja;
- ✚ zahtijevaju najmanje tri fizičke ili pravne osobe za osnivanje udruženja;
- ✚ dozvoljavaju NVO-ima registrovanim u jednom BiH entitetu da slobodno djeluje u drugom BiH entitetu, bez daljih administrativnih zahtjeva;
- ✚ stavljaju u jednak položaj kao osnivače udruženja domaće i strane osobe;
- ✚ propisuju liberalne uslove za registraciju stranih NVO-a i
- ✚ osiguravaju razumljive i transparentne uslove za disoluciju organizacije.

Glavne prednosti na državnom nivou donesenog Zakona o udruženjima građana i fondacijama zajedno sa kasnije usvojenim Zakonom o udruženjima građana i fondacijama Federacije Bosne

i Hercegovine i Zakonom o udruženjima građana i fondacijama Republike Srpske su stvaranje novog, više usklađenog, harmoniziranog pravnog okruženja i okvira za nevladine organizacije u oba bosanskohercegovačka entiteta i u državi Bosni i Hercegovini, kao i postizanje veće podudarnosti sa međunarodnim standardima i najboljim praksama u regionu.”¹⁹ Jedan od bitnih elemenata za razvoj saradnje između nevladinog, vladinog i privatnog poslovnog sektora, ali i građana, jeste svakako i pitanje poreskog tretmana nevladinih organizacija kao neprofitnih, te faktor koji bitno utiče i na njihovu (samo)održivost. «Kao što se iz samog naziva može vidjeti, cilj poslovanja i postojanja neprofitnih organizacija nije ostvarivanje neke vrste poslovne dobiti koja bi se na kraju obračunskog perioda (poslovne godine) dijelila njenim vlasnicima, već im je cilj ostvarivanje viška prihoda kojima bi pokrivala svrhu svog postojanja.»²⁰ Iako se nevladine organizacije osnivaju s osnovnim ciljem pružanja pomoći grupama građana ili pomoći razvoja lokalne zajednice, one nisu oslobođene plaćanja ili nemaju poreske olakšice za plaćanje svih vrsta poreza. U daljem tekstu slijedi kratki osvrt na neka značajna pitanja u pogledu poreskog tretmana NVO-a u FBiH.

Pošto je osnovna razlika između profitnog i neprofitnog sektora u tome što neprofitne organizacije ne posluju s ciljem ostvarivanja dobiti, nego je njihov osnovni cilj sa aspekta poslovanja ostvarivanje viška prihoda nad rashodima, neprofitne organizacije nisu obavezni plaćanja poreza na dobit.²¹ Neprofitne organizacije na iznos troškova reprezentacije ne plaćaju državi nikakav porez, za ove troškove nisu odgovorne državi u smislu da li su prekoračile dozvoljeni iznos troškova na ime reprezentacije, nego te troškove pravdaju svojim sponzorima. Prilikom isplate plaća i drugih naknada zaposlenim «profesionalcima» ili saradnicima angažovanim po ugovorima o (autorskom) djelu i ugovorima o obaljanju privremenih i povremenih posklova, nevladine organizacija plaćaju porez po istoj poreskoj stopi kao i profitni sektor. Također, i kod prometa proizvoda, generalno posmatrano, neprofitne organizacije imaju poreski status kao i sve ostale profitne organizacije, sa

¹⁹ Vidjeti: ICNL NEWS Release, January 16, 2002 at www.icnl.org/PRESS/

²⁰ Međutim, «u važećem Zakonu poreza na dobit nalazi se za njih bitna stavka, a to je ovih 0,5% humanitarnih rashoda. Ovaj iznos predstavlja njihov potencijalni prihod zato što se u okviru ovog iznosa nalaze i svi ostali izdaci privrednih društava za humanitarne, kulturne, obrazovne, naučne i sportske ciljeve (osim profesionalnog sporta), koje profitne organizacije doniraju raznim udruženjima ili ih jednostavno direktno plasiraju. Zato je sa stanovišta neprofitnih organizacija bitno razviti taktiku da bi što veći dio ovog kolača usmjeravali preko svoje organizacije. Prema: Krnić, Esmir, REVICON, Oporezivanje NVO-a u Federaciji BiH – Trenutna situacija, POREZNI SAVJETNIK 1/2002. u Pogledi na NVO sektor u BiH, ICVA, novembar 2002. , str 55.

²¹ Ibid., str. 56.

izuzetkom organizacija koje se registrovane i koje se bave humanitarnom djelatnošću i koje mogu dobivati bez naknade ili nabavljati sve proizvode, osim putničkih automobila i visokotarifne robe, pod uslovom da te proizvode ne prodaju, nego ih koriste za one namijene za koje su osnovane. «Neprofitni sektor je, generalno posmatrajući, oslobođen svih poreza, sve do onog momenta kada se određenom svojom djelatnošću ne počne baviti profitabilnim poslovima. To je i osnovni problem kod ljudi u neprofitnim organizacijama da shvate u kojem dijelu se njihovo poslovanje odvija u okviru pomoći određenim skupinama, odnosno kada prelazi u profitabilni okvir.»²²

Nevladinim organizacijama je dozvoljeno da se direktno uključe u srodne ekonomske aktivnosti (tj. one aktivnosti koje su neophodne za ostvarivanje osnovnih statutarnih ciljeva organizacije i prihod stečen od takvih ekonomskih aktivnosti se jedino smije koristiti za osnovne (statutarne) ciljeve, i kao i svaki drugi prihod i imovina nevladinih organizacija podliježe ograničenju da kojim se brani njegovo distribuiranje, što znači da ga nevladina organizacija ne može distribuirati, niti ga može koristiti za ličnu dobit osoba povezanih sa samom organizacijom.

Davanje poreskih olakšica/oslobađanja od plaćanja poreza na prihod stečen iz srodnih ekonomskih aktivnosti nevladinih organizacija i stvaranje povoljnijih uslova oporezivanja i administrativnih procedura prilikom davanja donacija pravnih i fizičkih lica nevladinim, neprofitnim organizacijama, svakako, doprinosi kreiranju boljih uslova i okruženja za finansijsku (samo)održivost nevladinih organizacija i njihovu interakciju sa ostalim učesnicima u razvoju društva, kako to pokazuje i praksa u drugim sredinama.

²² Ibid., str. 59. Onoga trenutka kada dođe do pokretanja određenog projekta i prodaje finalnog proizvoda iz tog projekta, odnosno do isplate naknada ljudima koji su učestvovali u određenim aktivnostima, pojavljuje se osnova za obračun i plaćanje određenih vrsta poreza. U tom trenutku neprofitni sektor je u potpunosti obaveznik poreza prema važećim propisima. Posmatrajući i sa aspekta neprofitnih organizacija, može se zaključiti da je najbitnija stvar u cjelokupnom poslovanju, koja se ne može izbjeći, da se plati porez državi.

Okvirna procjena stanja i uloge nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini u 2004. godini

„Nevladin sektor u BiH dao je izuzetno veliki doprinos u poslijeratnoj obnovi i rekonstrukciji zemlje, povratku izbjeglih i raseljenih osoba, zaštiti ljudskih prava i ženskim pitanjima. On je bio najdirektnije angažiran na uspostavljanju osnovnih pretpostavki za demokratsku vladavinu u Bosni i Hercegovini» ističe se u Izvještaju sa «Konferencije nevladinih organizacija BiH».²³ Konferencija je imala za cilj «da demonstrira okončanje trogodišnjeg rada na izradi ključnih dokumenata: „Sporazuma o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora“ „Standarda kvalitata saradnje između vlade i nevladinog sektora u BiH“, «Kodeksa ponašanja za nevladin sektor u BiH“ i «Strateških pravaca razvoja nevladinog sektora u BiH»».²⁴

Na Konferenciji je, između ostalog zaključeno da: «... nevladin sektor još traga za ključnim problemima svoga angažmana. Država i njene institucije nisu izgradile institucionalni okvir za partnerstvo sa institucijama civilnog društva. Većina organizacija ostala je izvan glavnih političkih procesa u zemlji.

Orijentacija na usluge, koje su uglavnom finansijski bile podržane iz inostranstva, presudno su utjecale na sadašnju poziciju nevladinog sektora, koji:

²³ Konferencija je održana u Sarajevu, 7.12.2004. godine u organizaciji Centra za promociju civilnog društva iz Sarajeva, uz prisustvo i učešće 310 delegata i preko stotinu gostiju iz međunarodnih organizacija u BiH, fondacija, političkih stranaka i svih nivoa vlast.

²⁴ Prema: Centar za promociju civilnog društva, Izvještaj sa Konferencije nevladinih organizacija BiH», Sarajevo, 10. 01. 2005. godine, Sporazumom o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora, navedeno je u Izvještaju, «želi se uspostaviti saradnja i potvrditi opredijeljenost Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora da ojačaju svoje obaveze i odgovornosti u ispunjavaju preuzetih uloga u razvoju i pružanju javne politike i da Vijeće ministara BiH preuzime obavezu i ojača svoju ulogu u promoviranju dobrovoljnih i društvenih aktivnosti u svim oblastima našeg državnog života». Standardima kvalitata saradnje između vlade i nevladinog sektora u BiH, kako se navodi u Izvještaju, promoviraju se zajedničke vrijednosti građanskih, civilnih inicijativa koje su temelje na društvenim promjenama, saradnji, solidarnosti, socijalnoj pravdi, transparentnosti, individualnoj slobodi i odgovornosti, učešću u odlučivanju, ličnom integritetu, samoorganizovanju, uvažavanju organizacijskih raznolikosti i trajno usmjereni na stvaranje djelotvornih normativa koji će unaprijediti odnose između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora. Cilj Standarda je uspostavljanje povjerenja i saradnje između svih nivoa vlasti i nevladinih organizacija koje djeluju u zemlji kao dva bitna preduslova za modernizaciju i razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini. „Kodeks ponašanja za nevladin sektor u BiH“, istaknuto je u Izvještaju, «je skup pravila i normi koje samoregulišu rad i djelovanje nevladinih organizacija u BiH, ustanovljenih s ciljem da promovišu vrijednosti civilnog društva u djelovanju nevladinih organizacija i da, kada dođe do odstupanja od strane potpisnika Kodeksa, bude mjerljivi instrument za djelovanje u skladu sa njegovim vrijednostima i principima».

- a) nije izgradio sistem vrijednosti kao pretpostavku za angažman i kao takav je neprepoznatljiv u zajednicama i državi u cjelini;
- b) nije se uključio u političke procese u zemlji, njegovi unutrašnji kapaciteti nisu dovoljno razvijeni da bi uspješno odgovorio na društvene prioritete u formulisanja javnih politika;
- c) nije prepoznat od građana, države i profitnog sektora kao jedan o ključnih faktora u profiliranju alternativnih programa za reformu društva, te da ... nije razvijena saradnja u izgradnji partnerstva između vlade, nevladinog i biznis sektora. *Ova tradicija treba da se izgradi, a lideri vlade, nevladinog i binis sektora u BiH treba da se ubijede u beneficije koje će proizaći iz te saradnje.»*²⁵ Kao ključne potrebe definisani su: daljnja izgradnja kapaciteta nevladinih organizacija, saradnja sa vlastima i saradnja i povezivanje nevladinih organizacija sa profitnim sektorom²⁶

Usvajanje ova četiri dokumenta, označava kraj jedne i početak druge, veoma važne faze u razvoju nevladinog sektora, jer je većina organizacija ostala je i ostaje još uvijek po strani od glavnih političkih procesa, kao procesa definisanja društvenih prioriteta ili prioriteta za

²⁵ Ibid.

²⁶ Stoga je potrebna: Implementacija Kodeksa; Izrada „Strategije razvoja nevladinog sektora u BiH“ za naredni petogodišnji period na osnovu usvojenih strateških pavaca; Izrada „Konceptije razvoja civilnog društva u BiH“ – dokument u kojem bi bila sadržana vizija razvoja civilnog društva u BiH i vrijednosti na temelju kojih će se angažirati u budućnosti; Uspostavljanje Resursnog centra koji će raditi, sa 15 regionalnih Referentnih grupa na jačanju i institucionalnoj izgradnji nevladinog sektora u BiH; Rješavanje statusnih pitanja neprofitnih organizacija kroz domaće zakonodavstvo kroz promjenu poreskih olakšica za neprofitni sektor;

Za rad u budućnosti na Konferenciji je dogovoreno: Uspostavljanje vertikalno Predstavničkog tijela nevladinih organizacija BiH; Formiranje „Nacionalne asocijacije neprofitnih organizacija BiH“ Uspostavljanje „Komiteta za saradnju sa Evropskom Komisijom“; Na Konferenciji je formiran tim za pregovore sa Vijećem ministara BiH za usaglašavanje i potpisivanje Sporazuma; Rješavanje modaliteta i načina finansiranja partnerskih projekata sa Vladom i lokalnom samoupravom na izgrađenim pravilima i procedurama, te mplementacija sporazuma i saradnje lokalnih vlasti i nevladinog sektora u BiH;

Uspostavljanje Institucije/Ureda pri Vijeću ministara BiH za komunikaciju i saradnju između vlade i nevladinih organizacija na nivou BiH; te rješavanje statusnih pitanja neprofitnih organizacija kroz domaće zakonodavstvo kroz promjenu poreskih olakšica za neprofitni sektor;

reforme i proces formulisanja javnih politika. Preuzeti dio odgovornosti za društveni razvoj podrazumijeva aktivno učešće u političkim procesima.²⁷

**Prema Konačnom izvještaju «Procjena civilnog društva u Bosni i Hercegovini»,
pripremljenom za USAID/ BiH u junu 2004. godine:**

- ✚ međunarodna zajednica nastavlja da vodi razvoj i agendu civilnog društva, mada postoje nastojanja za «domaćim preuzimanjem sektora»,
- ✚ pravni okvir za civilno društvo je bitno unaprijeđen, ostali su i dalje neki propusti i nedostaci koji utiču i na razvoj sektora i na perspektive za uspjeh,
- ✚ odnos između vlasti i civilnog društva još treba biti definisan i operacionaliziran na višim nivoima,
- ✚ kritična masa profesionalnih NVO-a postoji, iako domaća infrastruktura za podršku civilnom društvu ostaje još nerazvijena,
- ✚ svijest javnosti i javni imidž o sektoru se postepeno poboljšavaju, ali svakako trebaju biti unaprijeđeni i produbljeni,
- ✚ iako postoje, domaći izvori finansiranja, krajnje su ograničeni,
- ✚ kampanje zagovaranja o pojedinim pitanjima i lokalne inicijative potekle iz zajednice su ostvarile zapažen uspjeh, mada je angažman civilnog društva ograničen i nejednak,
- ✚ saradnja između nevladinih organizacija i političkih partija u svrhu unaprjeđenja političkih reformi, iako krajnje ograničena, postoji,
- ✚ smanjenje međunarodne pomoći za NVO-e će dovesti do konsolidacije sektora, što se može posmatrati prije kao mogućnost, nego kao negativan ishod i
- ✚ na kraju je ocijenjeno da je napredak u razvoju civilnog društva u BiH postignut i u tome je doprinio USAID/BiH i njegovi partneri pri implementaciji.²⁸

²⁷ Prema: Dobrila Govedarica, Izvršna Direktorica Fonda otvoreno društvo BiH,

U deset posljednjih, poratnih godina u Bosni i Hercegovini, u vrijeme opšteg procesa tranzicije prema demokratiji i tržišno-orijentisanoj ekonomiji, civilno društvo, a samim tim i nevladine organizacije kao jedan od njegovih najznačajnijih dijelova, (treba da) igraju važnu ulogu. Krajnje je vrijeme da institucije svih nivoa vlasti i predstavnici vlasti u BiH private NVO-e kao partnere ili barem kao one koji doprinose uspješnom provođenju širokog spektra nadležnosti propisanih Ustavom. Kao što je to slučaj čak u mnogim susjednim zemljama u razvoju, saradnja sa nevladinim sektorom podrazumijeva korištenje prednosti novih znanja i vještina koje NVO-i posjeduju zahvaljujući njihovoj fleksibilnosti i značajnom iskustvu sa terena stečenom kroz česte neposredne kontakte sa građanima i u mogućnosti su da ih adekvatno primijene kada, gdje i kako je potrebno.

Saradnja sa nevladinim sektorom može biti uspostavljena i razvijana putem:

- ✚ ugovaranja i povjeravanja određenih poslova/zadataka,
- ✚ odgovornosti i nadležnosti u vršenju određenih društveno korisnih funkcija na bazi jednakog partnerstva,
- ✚ -traženjem konsultantskih usluga,
- ✚ provođenjem istraživanja na terenu među raznim kategorijama stanovništva,
- ✚ -promovisanjem aktivnosti i podizanjem svijesti o pojedinim ciljevima vlasti, njihovoj koristi za dobro svih i
- ✚ zajedničkim iznalaženjem najboljeg mogućeg načina za njihovo provođenje kroz interakciju vlasti-NVO-i-građani, neformalno obrazovanje i razvoj vještina, te stoga i postizanje mnogo većeg stepena prilagodljivosti i kreativnosti u pristupu efikasnom rješavanju i većih političkih, ekonomskih i društvenih problema sa kojim se država i društvo u BiH danas suočavaju.

²⁸ Preporuke iz ovog Izvještaja biti će razmatrane kao komparativni osnov u dijelu rada koji se odnosi na intersektoralni pristup identifikaciji uloge i uticaja nevladinih organizacija u današnjem Tuzli i kritičku procjenu rezultata istraživanja o raznim aspektima odnosa između nevladinih organizacija u Tuzli i drugih učesnika u razvoju.

Rat, politika etničkog čišćenja, politička i opšta reforma pravnog sistema, nestabilno i diskrimirajuće okruženje zajedno sa mnoštvom teških i osjetljivih pitanja koja zvaničnici nisu voljni ili nisu u mogućnosti da adekvatno riješe, ostavljaju dosta prostora i potrebe za aktivnim i značajnim angažmanom NVO-a u BiH i mijenjaju njihovu ulogu od, u početku djelovanja NVO-a uglavnom kao “domaćih agencija za provođenje misije međunarodne zajednice” do u zadnjih godina djelovanja NVO-a s glavnim ciljem “ostvarenja prvenstveno na stvarnim potrebama građana BiH zasnovanih projektnih aktivnosti”. Nevladin sektor, kao danas najistureniji segment građanskog društva u BiH, kako ga vidi međunarodna zajednica i na čiji razvoj, kako je već napomenuto, i dalje troši značajan dio sredstava međunarodne pomoći namijenjene BiH, još je ipak nedovoljno razvijen i snažan kada se sagleda u međunarodnom kontekstu. Uprkos svim naporima i sredstvima uložanim u razvoj i jačanje NVO-a: finansijskim, tehničkim i intelektualnim, još je osjetna slabost nevladinog sektora u BiH, koja se dalje negativno odražava na izgradnju demokratskog građanskog društva i svih njegovih elemenata.

U tom pogledu, da bi se ostvario i zadovoljio prioritet – potrebe građana BiH kroz adekvatnu implementaciju strateški dobro i efikasno osmišljenih i razvijenih projekata i od domaćih nevladinih i od organizacija međunarodne zajednice uz poželjnu i, štaviše, neophodnu interakciju svih relevantnih aktera BiH društva: vlasti, političkih partija, medija, obrazovnih institucija, privatnog poslovnog sektora i građana, postoji eksplicitno izražena potreba vršenja stručnih ekspertiza, istraživačkih radova na terenu, analiza i objavljivanja rezultata istraživanja i preporuka za unaprijeđenje u oblasti javnih politika o raznim aspektima pitanja od ključne važnosti za BiH kao državu i bosanskohercegovačko društvo, kao i o potrebnom NVO angažmanu, posebno u specifičnim mikro sredinama u Bosni i Hercegovini.

Istraživanju i zagovaranju orijentisane i visoko obučene nevladine organizacije koje bi vršile stručnu procjenu potreba bosanskohercegovačkog društva na mikro nivou doprinjele bi mnogo unaprijeđenju uloge svih segmenata nevladinog sektora u BiH na datim mikro područjima, s jedne strane i postizanju ciljeva razvoja i napretka BiH društva kao cjeline, s druge strane.

Intersektoralni pristup identifikaciji uloge i uticaja nevladinih organizacija u današnjoj Tuzli

Od 31. jula 1997. do 9. septembra 2004. godine, u Tuzlanskom Kantonu kantonu registrovano je kod nadležnog Ministarstva pravosuđa, uprave i lokalne samouprave TK oko 700 udruženja građana. Naravno, nisu sva ova udruženja aktivna i danas, ali u nadležnom Ministarstvu ne postoji kompletna ni ažurirana baza podataka koja odgovara stvarnom stanju, prije svega zbog toga što pojedini NVO-i, iako su na to po Zakonu obavezni, ne prijavljuju uredno Ministarstvu statusne promjene. Oko 9 % ovih udruženja ima primarnu misiju koja korespondira temi ovog master rada i sjedište i/ili djeluje na području Tuzle, pa su relevantni za analizu. O načinu stvaranja uzoraka i metodologiji istraživanja pojašnjenja su data u Dodatku 1. U Dodatku 2 dat je detaljniji prikaz rezultata anketa za ciljne grupe ispitanika, a u Dodatku 3 spisak osoba/pravnih subjekata koji su za potrebe istraživanja konsultovani/intervjuisani/anketirani.

Intersektoralni pristup identifikaciji uloge i uticaja nevladinih organizacija u današnjem Tuzli, zasnovan na rezultatima anketa i intervjuja, ima za cilj ponuditi okvirni prikaz stanja, koji će biti detaljnije razrađen u poglavljima koja slijede. Nijedna grupa ispitanika (nevladine organizacije, vlasti/političari, mediji, obrazovne institucije, mediji, građani i privatni poslovni sektor) generalno ne smatra da su uticaj i uloga nevladinih organizacija u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli veliki, već ih procjenjuju kao male do osrednje. Također, ni jedna od grupa ispitanika ne smatra da je stanje nevladinih organizacija u Tuzli dobro, nego zadobvoljavajuće ili loše. Kada je u pitanju stanje NVO-a sa aspekta saradnje sa drugim sektorima “teško je dati generalan odgovor kada se ima u vidu slaba povezanost NVO-a, velike razlike između samih NVO-a i njihove vlasitite ozbiljnosti, profesionalnosti, promocije i slično”, komentar je jednog od ispitanika iz grupe NVO-a. Takođe, jedan NVO ispitanik je iznio stav i da je “saradnja između nevladinih organizacija i organa vlasti, privatnog sektora i obrazovnih institucija loša i neorganizovana – obostrana odgovornost. Saradnja između sponzora i NVO-a je dobra – ugovorena/dogovorena”. Prema njegovim rječima, “izgradnja povjerenja među građanima, organima i organizacijama je dugoročan process na kojem treba uporno i strpljivo raditi. U našim uslovima, poslije rata i teških posljedica rata, postavlja se pitanje koja kohezijska društvena snaga može nositi ovaj ozbiljan i odgovoran zadatak. Moraće se naći snage kojima će svi građani vjerovati, a NVO-i u ovom imaju veliku mogućnost i obavezu.”, isti ispitanik navodi. Najpozitivniju sliku o nevladinim

organizacijama u Tuzli izrazili su vlasti/političari, te potom obrazovne institucije, koji nevladine organizacije uglavnom vide kao “dobru mogućnost da se građani sami organizuju i tako rješavaju važna društvena pitanja” (41% političara; 25% škola) kao i da “mnogo sposobnih ljudi nije partijski organizovano/politički aktivno, ali se njihovo mišljenje i djelovanje, zahvaljujući nevladinim organizacijama “osjeća” u javnom mnijenju (24% političara, 21% škola). Mediji uglavnom smatraju da “većina nevladinih organizacija predstavlja sredstvo vještim pojedincima da zarade novac i steknu uticaj” (27% medija) i da “nevladine organizacije služe samo interesima pojedinaca i stranih država i njihovih fondacija uz čiju pomoć se organizuju i finansiraju” (13% medija) , ali i da ipak “bez ovih organizacija i nezavisnih medija nije moguće ograničiti i kontrolisati vlast” (20%) , te mali broj ispitanika među medijima smatra da “nevladine organizacije predstavljaju “dobru mogućnost da se građani sami organizuju i tako rješavaju važna društvena pitanja”(13%). 13% medija je dalo odgovor da ima drugačije mišljenje o NVO-ima koje je uglavnom negativno. Građani i privatni poslovni sektor imaju podijeljeno mišljenje o nevladinim organizacijama, u kojem ipak neznatno preovladava negativniji stav prema nevladinim organizacijama, nepovjerenje u njihov rad, nedovoljno poznavanje njihovih postignuća, neinformisanost o njihovim aktivnostima (oko 60 %) , ali i mišljenje da nevladine organizacije jesu potrebne u Tuzli i da se njihov uticaj mora osjećati kroz aktivnosti sa konkretnim, vidljivim i mjerljivim rezultatima, s ciljem, prije svega, zadovoljavanja potreba lokalnog stanovništva i uz transparentan rad (oko 40%) . S tvrdnjom da su postojeće nevladine organizacije u Tuzli nepartijske i neprofitne, te da djeluju bez posredovanja ili kontrole države sve grupe ispitanika se slažu donekle, jer se to, prema njihovom mišljenju, odnosi samo na pojedine od njih.

Dok se zaposleni u medijima ne bi angažovali u radu, niti bi bili članovi neke nevladine organizacije uglavnom zbog toga što ili “ne vide korist od toga, ili nemaju povjerenje u te organizacije, ili nemaju dovoljno vremena za to”, vlasti/političari najvećim dijelom (oko 90%) bi “se aktivirali u radu nevladinih organizacija, podržali njihov rad materijalno i/ili stručnim znanjima i vještinama, kao i obratili se za pomoć nekom od predstavnika nevladinih organizacija o pitanjima iz domena djelovanja nevladine organizacije”. Sve grupe ispitanika podržavaju osnivanje i djelovanje koordinacionog tijela za saradnju između nevladinih organizacija i vlasti u Tuzli . Dalje, sve grupe ispitanika smatraju da su u Tuzli među najpotrebnijim aktivnosti nevladinih organizacija čija je primarna djelatnost izgradnja/očuvanje mira, demokratije i unaprjeđenja i zaštite ljudskih prava, kao i aktivnosti obrazovnih, naučnih i istraživačkih nevladinih organizacija. Također, sve grupe ispitanika su otvorene za saradnju

sa nevladinim organizacijama, ali velika odgovornost za unaprjeđenje saradnje leži svakako dobrim dijelom upravo na nevladinim organizacijama. U narednim poglavljima više pažnje biće posvećeno specifičnostima odnosa i mogućnostima efikasnije interakcije između nevladinih organizacija s jedne strane i drugih učesnika u razvoju, posebno u domenu izgradnje povjerenja i dobre vladavine u Tuzli .

III DIO: EMPIRIJSKA ANALIZA I PRIKUPLJENI PODACI

Kritička procjena rezultata istraživanja o raznim aspektima odnosa između nevladinih organizacija u Tuzli i vlasti

Na nedavno održanoj sjednici Gradskog vijeća Tuzle usvojen je set Preporuka Odbora za mjere uspostave povjerenja u Tuzli , među kojima i Preporuka o osnivanju odjela za saradnju sa nevladinim sektorom pri Gradskoj upravi Tuzle, te imenovanje koordinatora, kako bi se osigurala stalna interakcija između gradskih vlasti i grupa građanskog društva u Tuzli . Gradsko vijeće Tuzle je sredinom 2004. godine donijelo Odluku o okvirnim kriterijima za upotrebu sredstava tekućih grantova nevladinim i neprofitnim organizacijama iz Budžeta Grada Tuzle.

Vlasti – kako saradivati na putu ka dobroj vladavini?

U Odluci između ostalog stoji da će Grad finansijski podržati projekte nevladinih i neprofitnih organizacija i ustanova, koji zadovolje propisane Kriterije, a angažovane su u: oblasti odgoja i brige o djeci, obrazovanja i kulture, uključujući građansku edukaciju usmjerenu na izgradnju povjerenja, spriječavanju sukoba, razvijanju tolerancije i poštovanja u multikulturalnim društvima; rada i zapošljavanja, fizičke kulture i sporta, promocije i nadzora ljudskih prava, građanskih sloboda, zaštite privatnosti, te religijskih sloboda; ostvarivanju lokalne, područne i mjesne samouprave; humanitarnih aktivnosti, dostupnosti javne administracije i upravnih organa sa posebnim naglaskom na lokalnoj upravi, razvoju zajednice, razvoju demokratije na lokalnom nivou i učešća u procesima odlučivanja u društvu, te ekologije²⁹

U ovoj Odluci Gradsko vijeće Tuzle ističe da se njome “uspostavlja program koji je posebno usmjeren na podršku aktivnostima nevladinih i neprofitnih organizacija na lokalnom nivou, koje mogu svojom sposobnošću i specifičnim aktivnostima doprinijeti razvoju pluralističkog demokratskog društva, jačanju lokalne samouprave i učešća građana u vršenju javnih

²⁹ Odluka o okvirnim kriterijima za upotrebu sredstava tekućih grantova nevladinim i neprofitnim organizacijama iz Budžeta Grada Tuzle, Gradski službeni glasnik Grada Tuzle, juli 2004., br. 13

poslova”, a sve s ciljem da se “doprinese razvoju osnova demokratskog društva i društva socijalnog blagostanja za građane ovog Grada”. Dakle, zvanično je izražena spremnost za podršku i saradnju vlasti sa lokalnim nevladinim organizacijama u Tuzli. Analiza podataka dobivenih iz anketa i razgovora sa predstavnicima vlasti i političarima također upućuje na njihovu otvorenost prema nevladinim organizacijama, jer uglavnom odnos vlasti i nevladinih organizacija vide kao “odnos partnerstva (stalno zajedničko nastojanje da se ostvari dobrobit za društvo u cjelini)” (38%) i kao “odnos saradnje (saradnje u aktivnostima koje doprinose efikasnijoj realizaciji pojedinih proramskih ciljeva)” (50%), dok su samo dva ispitanika odnos vlasti i nevladinih organizacija odredila kao “odnos konfrontacije (suprotstavljenosti u pogledu interesa, ciljeva i metodologije djelovanja)” (12%). Nijedan ispitanik nije izrazio stav da “nije potrebno uspostavljati saradnju između vlasti i nevladinih organizacija”. Jedan ispitanik ističe da “nevladine organizacije jačaju svijest građana u društvenom životu i nemaju mogućnost da se jače angažuju za dobrobit društva zbog maćehinskog odnosa vlasti prema nevladnom sektoru, što prije svega podrazumijeva nesređen sistem finansiranja nevladinog sektora od strane države. Nvladinom sektoru u Tuzli treba dati više finansijske i svake druge pomoći za rad. Političke stranke koje budu imale sluha za NVO-e i budu saradivale sa NVO-ima mogu dobiti povjerenje građana i unaprijediti svoje političko djelovanje.” Suprotno mišljenju ovom, negativno, o NVO-ima iskazao je jedan ispitanik koji smatra da “NVO-i ništa ne rade, te da su NVO-i čak i istureni odjeli špijunaže i da ih finansiraju države za koje rade.” Veći broj ispitanika, ako već nije, onda namjerava postati član neke nevladine organizacije. Oni koji nisu do sada članovi, ili nisu bili angažovani u radu neke nevladine organizacije, naveli su ili da “nemaju vremena za to” ili da “nisu imali priliku za to, nije im ponuđena takva mogućnost.” Najvažnijim društvenim problemima smatraju političku nestabilnost, korupciju, kriminal, nezaposlenost i mišljenja su da uglavnom ovi problemi mogu biti riješeni “zahvaljujući angažmanu sadašnje vlasti, opozicije, nevladinih organizacija i medija, uz podršku međunarodne zajednice”. Najuspješnijim načinom borbe protiv tih problema smatraju “sudsko gonjenje, kažnjavanje (27%), edukaciju i podizanje svijesti građana o navedenim problemima (23%), donošenje boljih zakona i njihovo provođenje (23%), te aktivniju ulogu građana i njihovih udruženja” (13%). Pored svog angažmana u političkoj partiji i učešća u vlasti ili opoziciji, ukoliko bi se odlučili da se na rješavanju pojedinih društvenih problema u Tuzli dodatno angažuju, uglavnom bi to učinili “obraćanjem javnosti putem medija, te učlanjenjem i djelovanjem u nekoj od postojećih nevladinih organizacija (30%)”.

Kao najveće poteškoće sa kojima se nevladine organizacije u Tuzli suočavaju vide “nedovoljnu saradnju između NVO-a i vlasti, medija, poslovnog privatnog sektora, obrazovnih institucija, te međunarodnih i domaćih vladinih i nevladinih organizacija (kao sponzora); potom neadekvatnu tehničku opremljenost i kadrovsku osposobljenost NVO-a, kao i postojeći pravni okvir. “Pored materijalnih problema, ozbiljne poteškoće za uspješan i efikasan rad NVO-a predstavlja loša kadrovska osposobljenost, nekompetentnost u radu, a što sve na određeni način kompromituje aktivnost NVO-a.”, komentar je jednog od NVO ispitanika. Većina ispitanika bi se zalagala za finansiranje – pomoć nevladinim organizacijama kroz “budžetske subvencije za operativne troškove (47%) i finansiranje kroz ministarstva i javne fondove (21%)”. Samo jedan ispitanik se ne bi zalagao za pomoć države u finansiranju nevladinih organizacija. “Zajedničko učešće u izradi zakona, javnim diskusijama, pripremama amandmana, javnim kampanjama (45%), međusobna razmjena dokumentacije, informacija i ideja koje mogu doprinijeti efikasnijoj realizaciji programskih aktivnosti (25%), te razvijanje saradnje između političkih partija i nevladinih organizacija u uspostavljanju demokratskih institucija kontrole vlasti (30%)”, odnosu su između vlasti i nevladinih organizacija za koji bi se zalagala većina ispitanika. Nevladine organizacije saradnju sa vlastima ocjenjuju uglavnom kao lošu i nedovoljnu i smatraju je, zajedno sa nedostatkom finansijskih sredstava i postojećim pravnim okvirom, jednom od najvažnijih poteškoća sa kojim se NVO-i u Tuzli susreću. “Za korektnu i dobronamjernu vlast NVO-i su velika pomoć u rješavanju problematike u gradu”, istakao je jedan ispitanik. Jedan ispitanik iz grupe NVO-a ističe da je «potrebno raditi u partnerstvu sa vladom i biti centar informacija o običnim ljudima». Drugi i spitanik iz grupe NVO-a navodi da «njihova organizacija ne aplicira za sredstva kod vlasti, ali da priuža usluge za vlade svih nivoa i biznis sektor koje naplućuje i na taj način obezbijedi oko 1/3 godišnjeg budžeta organizacije», te ističe da je generalno posmatrano u BiH «saradnja vlasti i NVO sektora unazad tri godine bila vrlo organičena i selektivna, ali da sada postoji tendencija razvoja saradnje, posebno između lokalnih vlasti i NVO-a, ali i da ,uopšteno posmatrano, NVO-i nisu uspjeli da se pripreme za saradnju sa vladom ili nisu, sa aspekta svojih kapaciteta, u mogućnosti da odgovore na izazov saradnje sa svim novoima vlasti.» «NVO-i moraju biti «agresivniji», npr. putem medija i obrazovnih institucija, te se «približiti građanima», i za nadati se da će uspjeti «ubijediti» vlast da će vlast sa NVO-ima biti bliža običnim ljudima», smatra ispitanik iz ove ciljne grupe. Iz svega navedenog proizilazi da spremnost za unaprjeđenje odnosa i saradnje sa nevladinim sektorom od strane vlasti postoji i iskazana je, ali je svakako na nevladinim organizacijama da se:

- ✚ prije svega, (nad)gradnjom svojih personalnih/kadrovskih kapaciteta, znanja i vještina dokažu vlastima i akterima političke scene u Tuzli kao ozbiljan i sposoban partner u postizanju opšteg dobra lokalne zajednice,
- ✚ pri čemu je posebna odgovornost na NVO-ima koji imaju za primarnu misiju izgradnju povjerenja i dobre vladavine u Tuzli , kroz aktivnosti rada na terenu, neposrednog pružanja pomoći lokalnoj zajednici, i posebno, istraživanja u oblastima javnih politika, lobiranja i zagovaranja.

Zajednički rad svih aktera

Značajan dio međunarodne pomoći Bosni i Hercegovini i danas se usmjerava na jačanje civilnog društva, i shodno tome, najvećim dijelom nevladinim organizacijama, sada sa naglaskom na dalji razvoj kapaciteta NVO-a u pojedinim oblastima djelovanja, posebno sticanjem znanja i vještina potrebnih za uspješno implemetiranje projektnih aktivnosti, koje više odražavaju potrebe lokalne zajednice i uklapaju se programsku strategiju sponzorskih organizacija, te na jačanje sposobnosti procjene stanja, lobiranja i zagovaranja. Zanimljiv je podatak da su mišljenja ispitanika iz nevladinog sektora (domaćih NVO-a) u Tuzli po pitanju saradnje sa međunarodnim i domaćim vladinim i nevladinim organizacijama podijeljena, gotovo jednak broj njih smatra da je saradnja dobra, kao i da je loša/ili da nema saradnje. Nevladine organizacije u Tuzli , dalje, kao najvažnije posljedice najvećih poteškoća sa kojima se susreću u Tuzli navode “bitno umanjene efekte djelovanja NVO-a, dupliciranje pojedinih aktivnosti, te smanjenje mogućnosti dobivanja finansijske podrške od sponzora koji traže partnerstvo organizacija”.

Ipak, skoro svi NVO ispitanici potvrđuju da su ili su bili član neke koalicije ili mreže nevladinih organizacija (92%), kao i da su imali ili imaju zajedničke projekte sa drugim nevladinim organizacijama (92%). Kao jedan od prijedloga mogućih poboljšanja stanja NVO-a u Tuzli , značajan broj NVO ispitanika vidi “adekvatnu koordinaciju rada i djelovanja NVO-a u istim ili srodnim područjima”.

Može se izvesti zaključak o potrebi efikasnijeg funkcionisanja NVO mreža ili koalicija, koje bi trebalo da budu i strukturalno, i tematski, i organizaciono i metodološki bolje koncipirane i sa intenzivnijom saradnjom svojih članica.

Svi NVO ispitanici (spisak je priložen u Dodatku 3) imaju više-manje brojne i uspješne aktivnosti, a kao primjeri posebno dobre prakse, mogu biti istaknuti:

Centri civilnih inicijativa (CCI), ured u Tuzli, koji sa drugim uredima CCI i partnerskim organizacijama radi na podsticanju i promovisanju učešća građana u demokratskim procesima u Bosni i Hercegovini i jačanju kapaciteta kako pojedinaca tako i organizacija da uspješno rješavaju probleme u svojim zajednicama, a metodologiju rada CCI čini: zagovaranje, odnosi s javnošću (odnosi s medijima, posebni događaji, print materijali), potpisivanje peticija, pojedinačni sastanci sa predstavnicima vlasti, umrežavanje sa drugim NVO-ima radi snage i moći, te pregovaranje i lobiranje.

Udruženje građana za zaštitu ljudskih prava "ZGP" Tuzla čija je programska orijentacija pružanje besplatne pravne pomoći svim građanima, prvenstveno prognanicima, izbjeglicama i povratnicima, bez obzira na ma koju pripadnost (nacionalnu, socijalnu, polnu, dobnu, teritorijalnu) i edukacija građana o ljudskim pravima u najširem smislu.

Omladinski kulturni centar, kao krovna i resursna organizacija mreže okupljene oko ideje centra, čija je misija socio-kulturni angažman za sve one koji žele da ostvare svoj potencijal i realizuju pojedinačne ili grupne inicijative u domenu kulture i civilnog društva kreirajući otvorene programe i radionice.

Žena BiH i uloga kroz NVO sektor

«Altruist», čija je misija pomoć osobama bez sredstava ili onima u teškim socijalnim prilikama – ugrožene kategorije (stari, bolesni, nemoćni), osobama sa invaliditetom, žrtvama nasilja, prikupljanje i raspodjela humanitarne pomoći, te razvijanje volonterizma i humanitarnog djelovanja.

La Strada, udruženje fokusirano na lobiranje i javno zagovaranje u vezi promjena u zakonodavstvu, prevenciju i edukaciju, te socijalnu asistenciju, tj. direktnu podršku žrtvama trgovine ljudskim bićima/ženama kroz zaštitu njihovih ljudskih prava, kao i podizanje javne i svijesti profesionalaca (poput javnih tužitelja, sudija, policajaca, socijalnih, medicinskih, prosvjetnih radnika, itd.), a koji se u svom radu susreću sa žrtvama trgovine ljudima. «Vaša prava», regionalni ured u Tuzli, čija je primarna djelatnost pružanje besplatne pravne pomoći svim ugroženim kategorijama stanovništva (povratnicima, izbjeglim, raseljenim, socijalno

ugroženim domicilnim stanovnicima). Nansen dijalog centar u Tuzli , nevladina, neprofitna i nepolitička organizacija koja kroz promoviranje dijaloga između grupa sa različitim stajalištima, mišljenjima ima za cilj promovisanje demokratskih procesa u društvu.

Centar za ljudska prava u Tuzli , udruženje građana koje posebnu pažnju poklanja podizanju svijesti i obrazovanju o važnosti poštivanja i zaštite ljudskih prava i procesu zakonodavne, pravosudne i reforme javnog sektora u Bosni i Hercegovini.

Ispitanici su među najznačajnijim sponzorima svojih aktivnosti istaknuli:

Nacionalni demokratski institut za međunarodne odnose (NDI), Međunarodnu fondaciju za izborne sisteme (IFES), Vijeće Evrope, Evropsku komisiju, Fond otvoreno društvo – Soros fondaciju, Charles Stewart Mott Fondaciju, Agenciju Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj USAID, DemNet/ORT, Američku vladu, Demokratsku komisiju, Švicarsku agencija - Intercooperation, Kanadsku ambasadu, UNHCR, UNICEF, Nizozemsku organizaciju za međunarodni razvoj (NOVIB), Organizaciju za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE), Nacionalni fond za demokratiju (NED), Odjel za međunarodni razvoj Vlade Velike Britanije (DFID), Norvešku ambasadu, Freedom House, Friedrich Ebert fondaciju, Američki razvojni fond (ADF), Olof Palme fondaciju, Istok Zapad Projekt Parlamentarne Prakse (EWPPP).

Uspješnom koordinacijom rada NVO-a u istim ili srodnim područjima, kadrovskom osposobljenošću NVO-a, dobro osmišljenim aktivnostima zasnovanim na potrebama lokalne zajednice, stalnim praćenjem i analizom stanja u području interesovanja, profesionalnom prezentacijom ideje sponzoru i transparentnošću u radu mogu se ostvariti značajni pomaci, jer, kako je istakao jedan ispitanik, “za dobar projekat, sredstava uvijek ima”. I to je tačno.

Kako potaknuti civilno društvo i javno mnijenje

Kao najslabije razvijena ocijenjena je saradnja između nevladinih organizacija i poslovnog privatnog sektora, a upravo bi ona mogla doprinijeti izvjesnijoj održivosti nevladinih

organizacija. Takođe, i građani kao pojedinci su oni koji svojim angažmanom mogu bitno podržati rad nevladinih organizacija.

Međutim, u Tuzli, a stanje je slično i drugdje u BiH, sa pojedinim svijetlim izuzecima, još je nedovoljno razvijena individualna i korporativna filantropija, za razliku od organizovane filantropije pod kojom se “često podrazumijeva mreža neprofitnih organizacija i fondacija koje daju dobrovoljna davanja za opšte dobro”.³⁰ Individualna filantropija se odnosi na pojedinačne dobrovoljne doprinose građana, a korporativna filantropija podrazumijeva davanja u dobrotvorne svrhe od privatnog poslovnog sektora.

Ispitanici - građani i privatni poslovni sektor ključnim faktorima za stimulaciju dobrovoljnih davanja nevladinim organizacijama smatraju:

aktivnosti nevladinih organizacija koje imaju konkretan cilj i zadatke, transparentno su provedene, medijski dobro praćene i najvažnije, čiji su rezultati vidljivi, a sa posebnim su naglaskom na ljudska prava, mlade, te humanitarni rad.

Kao najznačajniji faktori koji destimulišu dobrovoljna davanja za NVO-e, istaknuti su: loša ekonomska situacija, nepovjerenje u aktivnosti nevladinih organizacija, neobavještenost o njihovim akcijama, nestimulativna postojeća pravna regulativa, te nepostojanje ili nedovoljno razvijena kultura/svijest o potrebi i značaju dobrovoljnih davanja.

Dok je privatni poslovni sektor najviše raspoložen podržati rad NVO-a davanjem u materijalnim stvarima i volonterima/dobrovoljcima za rad, građani, ako bi se odlučili na podršku, učinili bi to pružanjem intelektualnih usluga – znanja i vještina i manjim novčanim iznosima, u skladu sa mogućnostima.

I privatni poslovni sektor i građani smatraju da bi unaprjeđene poreskih olakšica i pojednostavljenje procedure za dobrovoljna davanja NVO-ima imalo podsticajni efekat na filantropiju (oko 85%). Nvladine organizacije moraju javnosti dokazati i pojasniti svoju ulogu i značaj konkretnim rezultatima.

³⁰ Balkanski fond za podršku lokalnim inicijativama, Filantropija u Srbiji i Crnoj Gori, Izveštaj za predstavnike nevladinog sektora, 2004.

Javnost i svijest o NVO sektoru

Mediji su jedan od osnovnih izvora informacija i, shodno tome, značajno utiču na stavove i razmišljanja ljudi. Putem medija se velikim dijelom kreira slika u javnosti, pa je, sljedstveno tome, jako bitna i za javni imidž nevladinih organizacija i promociju njihovih aktivnosti, te povećanje dometa i uticaja na širi auditorij, uspješna saradnja sa sredstvima masovnog komuniciranja.

Ispitanici iz grupe nevladinih organizacija saradnju sa medijima su pretežno ocijenili zadovoljavajućom do dobrom. Istu ocjenu dali su i ispitanici iz ciljne grupe medija. Jedan ispitanik je istakao da u medijima ipak “postoji nedostatak poznavanja rada nevladinih organizacija i njihove pozicije koju imaju u sadašnjim okolnostima u BiH”. ***Obe grupe ispitanika se slažu da je saradnju potrebno još unaprijediti.*** Nевladine organizacije, prema tvrdnjama većeg broja ispitanika među medijima, ne obavještavaju medije redovno o svojim aktivnostima (63%), a kada jesu, učine to putem saopštenja za javnost (47%) ili, znatno rjeđe, konferencije za štampu (20%), davanjem intervjua (13%), te direktnim pozivanjem urednika/novinaru (13%).

Kao najčešći problem u komunikaciji između nevladinih organizacija i medija, većina ispitanika iz grupe medija navodi da “NVO-i ne raspolažu sa dovoljno znanja o odnosima sa javnošću (38%) i upotrebi savremenih komunikacijskih tehnologija u odnosima sa javnošću (31%)”, te da je za NVO-e najlakše da plasiraju informacije u javnost putem medija “ukoliko je informacija aktuelna (43%) i ukoliko je medijski događaj dobro organizovan (38%)”. ***Ispitanici iz grupe medija također smatraju da je i medijima i nevladinim organizacijama potrebno više znanja o radu jednih i drugih.*** Mediji su, uglavnom, ili imali ili imaju povremenu rubriku sa sadržajima o NVO-ima, smatraju da posvećuju dovoljno pažnje NVO-ima i da je njihov auditorij uglavnom “slabo zainteresovan za informacije o NVO-ima”.

Jedan od ispitanika ističe posebno negativan stav o NVO-ima i navodi da “ne vidi nikakav smisao, niti mehanizme kontrole djelovanja NVO-a, te da NVO-i ne dižu glas protiv onih stvari koje stvarno muče većinu ljudi u BiH” Drugi smatra da “mnogi NVO-i služe pojedincima da zaposle rodbinu i dobro zarade”. Svoje mišljenje o stanju NVO-a u Tuzli, jedan od ispitanika iz grupe medija obrazlaže na slijedeći način: “Nažalost, kod nas ljudi u

NVO-ima uglavnom rade za novac. Čini mi se da ne postoji kategorija pravih volontera, onih koji će u slobodno vrijeme pomagati u NVO-ima ne pitajući za zaradu. Problem je što su kod nas NVO-i uglavnom nastajali u ratu, u vrlo teškoj ekonomskoj situaciji, te su same NVO nekima bile dobra prilika da prežive. Zbog toga se i izgubio osjećaj istinskog dobrovoljnog rada.”.

*Saradnja između NVO-a i medija može se unaprijediti, kako smatra većina ispitanika iz grupe medija, “edukacijom članova NVO-a o medijima i razvijanjem odnosa obostrane koristi (npr. medij kao medijski pokrovitelj NVO-a dobiva medijski sadržaj od NVO-a). “Potrebno je da se NVO-i bave stvarnim problemima ovog društva, a ne samo (kao i obično) nekim apstraktnim pitanjima, koja sa konkretnim ljudima nemaju ama baš nikakve veze.”, ističe jedan od ispitanika. **Dakle, i nevladine organizacije i mediji trebalo bi da prodube međusobna znanja, te unaprijede saradnju na način što će nevladine organizacije sa uspješnim aktivnostima adekvatno koristiti moć medija.***

Nove obrazovne institucije kao nada

Izgradnju građanskog identiteta koja sadrži uspostavljanje individualnog i kolektivnog osjećaja za lični angažman, društvenu odgovornost i moralno političku svijest kod mladih ljudi, u njihovom formativnim godina smatraju bitnom ispitanici iz ciljne grupe obrazovnih institucija u Tuzli . Smatraju takođe da obrazovanje o NVO-ima kao formacijama građanskog, demokratskog društva doprinosi razvoju građanskog identiteta kod mladih. O značaju pojmova i ulozi NVO-a u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli , jedan ispitanik je naveo “Nakon 10 godina od rata i sa ovakvim sistemom vlasti u cijeloj BiH, a posebno u HNK i Tuzli , izgubio sam svaki smisao pravilnog razumijevanja ovih pojmova, jer vlasti o tome ne vode računa. Drago mi je da NVO-i uzimaju tu ulogu na sebe.” Takođe, navodi da “škole u udaljenijim područjima Grada Tuzle i nemaju toliko kontakata sa NVO-ima, niti su dovoljno upoznate sa njihovim radom, te da dosadašnjoj vlasti, kakvu imamo i nije stalo da se NVO miješaju u društvene probleme, u čemu bi NVO-i trebali biti uporniji. Mnogo sposobnih ljudi koji nisu stranački organizovani nekako je izolovano i njihov rad i djelovanje se ne primjećuje (osim donekle u NVO-ima), što aktuelnoj vlasti i odgovara”. Interesovanje učenika za obrazovanje o ljudskim pravima je osrednje do veliko, a aktivisti nevladinih organizacija gotovo podjednako i učestvuju i ne učestvuju u nastavnim i

vannastavnim aktivnostima učenika. ***Obrazovne institucije su otvorene za još uspješniju saradnju sa NVO-ima, ali pojedini ispitanici ističu da ne znaju kojim bi se NVO-ima obratili za saradnju.*** Takođe, jedan ispitanik navodi da “dosadašnji kontakti i ponude od NVO-a nisu prepoznati kao interes škole ili učenika (već više kao interes pojedinaca iz NVO-a)”. “Pojedinci koriste NVO-e za ostvarivanje ličnih interesa i bogaćenje “na tuđi račun””, stav je jednog ispitanika, dok još jedno mišljenje kaže da se “rijetko zloupotrebljava položaj pojedinaca u NVO-ima za lične interese.” Drugi ispitanik ističe da “škola ima izuzetno pozitivna iskustva u proteklim i sadašnjim aktivnostima sa brojnim nevladinim organizacijama, te da su dalji rad NVO-a u Tuzli i njihova prisutnost neophodni u Tuzli , da pomognu u daljem obrazovnom procesu”. “Potrebna je veća saradnja NVO-a sa vlastima u cilju pravazilaženja određenih poteškoća u životu građana uopšte. Potrebno je i veće uvažavanje NVO-a od strane vlasti, te podrška NVO-ima u cilju uspješnijeg djelovanja i rada”, stav je jednog od ispitanika iz ciljane grupe obrazovnih institucija. “NVO-i se, nažalost, često ne odnose partnerski međusobno, liderstvo je smetnja saradnji, pojedinci u NVO-ima rade netransparentno”, jedan je od komentara. “Akcije NVO-a koje su usmjerene prema školama nisu dostupne ravnopravno svim školama, tj. nedostaje informisanost škola o aktivnostima NVO-a. Ukoliko škola ima poznanike u NVO-ima, tako će najsigurnije saznati za akcije NVO-a. NVO-i bi trebalo da javno prezentiraju svoje programe i njihove rezultate, inače se može steći utisak da je njihov rad netransparentan i ograničen na određenu grupu”, također je jedan od komentara.

Pogodne okolnosti za razvoj saradnje su, smatraju ispitanici, obrazovni karakter škola i NVO-a, iste ili slične ciljne grupe, potreba edukacije mladih i pomoći djeci da se osjećaju korisnim članovima društva, obogaćivanja nastavnih i vannastavnih edukativnih sadržaja, proces reforme obrazovanja koji podrazumijeva i veće učesće zajednice u svim segmentima rada škole, te doprinos otvaranju škola za saradnju sa drugim akterima u društvu.

Većina ispitanika iz ove ciljane grupe smatra da bi “adekvatna koordinacija rada i djelovanja NVO-a u istim ili srodnim područjima interesovanja (24.5%), kao i obrazovne i medijske kampanje za podizanje svijesti o značaju NVO angažmana (48,5%)” doprinijele poboljšanju stanja i saradnje NVO-a i škola. “NVO će, uz naporan rad, postići rezultate, te da će stanje NVO-a u Tuzli biti i bolje, ako im društvo pokloni adekvatan tretman”, smatra jedan od ispitanika iz ciljane grupe obrazovnih institucija. U Međuopćinskom pedagoškom zavodu u Tuzli ističu da je saradnja škola i NVO-a dobrodošla, te da NVO-i školama mogu pružiti, kao što već i jeste slučaj, kvalitetne sadržaje. “Nevladine organizacije moraju biti “neminovnost u

svakom društvu, a loši odnosi prema radu NVO-a još više će zaustaviti razvoj u svim sferama ljudske stvarnosti i društvenog života”, stav je jednog ispitanika iz ciljne grupe obrazovnih institucija. **Bitno je da aktivnosti NVO-a predložene obrazovnim institucijama budu u skladu sa interesovanjima učenika, blagovremeno predložene i izvodljive.**

Preporuke za izvodljivu strategiju

Unaprjeđenja uloge nevladinih organizacija u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli kroz interakciju svih učesnika u razvoju

Preporuke za izvodljivu strategiju unaprjeđenja uloge nevladinih organizacija u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli kroz interakciju svih učesnika u razvoju date su već kroz pojedina poglavlja rada, tako da se ovdje mogu sažeti. Zanimljivo je istaći da određeni broj NVO ispitanika nije uopšte odgovorio na pitanje o prijedlogu mogućih poboljšanja stanja i djelovanja NVO-a u Tuzli . S druge strane, kao pozitivan primjer, mogu se posebno navesti i dobre preporuke koje je iznio jedan od NVO ispitanika:

“Za uspješniji i korisniji rad NVO-a bilo bi potrebno:

- + utvrditi osnovne kriterije koje se NVO mogu baviti određenim aktivnostima;*
- + permanentno osposobljavati kadrove u stručnom i organizacionom smislu za rad u NVO-ima;*
- + predlagati i utvrđivati konkretne, građanima potrebne projekte-programe, a ne projekte koje preferiraju donatori;*
- + više nego do sada ostvarivati saradnju između NVO-a, posebno između organizacija sličnih ili istih sadržaja u radu;*
- + zajedničko (više NVO-a) organizovanje, realizovanje “ozbiljnijih” projekata ili dijelova projekata,*

- ✚ *i realizaciji svih projekata pristupiti ozbiljno i odgovorno”, jer “zbog društvene neorganizovanosti, odnosno loše organizovanosti na svim nivoima i nefunkcionisanja pravne države i u ovakvoj situaciji ogromnog broja neriješenih životnih potreba osiromašenih građana, otvoren je širok prostor za puno i raznovrsno djelovanje NVO-a”.*³¹

Spremnost za unaprjeđenje odnosa i saradnje sa nevladinim sektorom od strane vlasti je iskazana, ali *svakako je na nevladinim organizacijama da se:*

- ✚ prije svega, (nad)gradnjom svojih personalnih/kadrovskih kapaciteta, znanja i vještina dokažu vlastima i akterima političke scene u Tuzli kao ozbiljan i sposoban partner u postizanju opšteg dobra lokalne zajednice;
- ✚ pri čemu je posebna odgovornost na NVO-ima koji imaju za primarnu misiju izgradnju povjerenja i dobre vladavine u Tuzli , kroz aktivnosti rada na terenu, neposrednog pružanja pomoći lokalnoj zajednici, i posebno, istraživanja u oblastima javnih politika, lobiranja i zagovaranja.
- ✚ Uspješnom koordinacijom rada NVO-a u istim ili srodnim područjima,
- ✚ kadrovskom osposobljenošću NVO-a,
- ✚ dobro osmišljenim aktivnostima zasnovanim na potrebama lokalne zajednice,
- ✚ stalnim praćenjem i analizom stanja u području interesovanja,
- ✚ profesionalnom prezentacijom ideje sponzoru i
- ✚ transparentnošću u radu mogu se ostvariti značajni pomaci, jer “za dobar projekat sredstava uvijek ima”.

Nevladine organizacije moraju javnosti dokazati i pojasniti svoju ulogu i značaj konkretnim rezultatima. I nevladine organizacije i mediji trebalo bi da prodube međusobna znanja, te unaprijede saradnju na način što će nevladine organizacije sa uspješnim aktivnostima adekvatno koristiti moć medija.

Adekvatna koordinacija rada i djelovanja NVO-a u istim ili srodnim područjima interesovanja, kao i obrazovne i medijske kampanje za podizanje svijesti o značaju NVO angažmana doprinijele bi poboljšanju stanja i saradnje NVO-a i škola. Bitno je da aktivnosti

³¹ Udruženje građana za zaštitu ljudskih prava «ZGP» Tuzla, anketni listić popunjen za ovo istraživanje.

NVO-a predložene obrazovnim institucijama budu u skladu sa interesovanjima učenika, blagovremeno predložene i izvodljive. Snaženjem personalnog/kadrovskog kapaciteta NVO-a i korištenjem pogodnih okolnosti za saradnju sa ostalim učesnicima u razvoju, uticaj i uloga nevladinih organizacija u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli mogu biti/bit će unaprijeđeni. Postoji svestrana spremnost na to.

Rezime: ključni izvodi istraživanja

Kao udruženja građana, nevladine organizacije u Tuzli , prvenstveno one čija primarna djelatnost korespondira sa temom ovog istraživanja, neposredno (treba da) obezbjeđuju i podržavaju, sa više ili manje uspjeha, organizovani građanski angažman koji inicira povjerenje, podstiče komunikaciju i doprinosi modelima kolektivnog djelovanja za opšte dobro lokalne zajednice tražeći konstruktivne načine interakcije svih učesnika u razvoju, što je neophodno izrazito u društvima koja još osjećaju posljedice teških ratnih razaranja, kakvo je u Tuzli .

Uloga nevladinih organizacija kao dijela civilnog društva i ključna važnost smanjenja tenzija, ublažavanja konflikata i izgradnje povjerenja u etnički još podijeljenom društvu u Tuzli u toku implementacije Statuta Tuzle, koji je stupio na snagu 15. marta 2004. i reorganizacije Grada Tuzle, neposredno je izražena u Poglavlju VI Odluke o implementaciji i reorganizaciji Grada Tuzle ustanovljavanjem Odbora za Mjere izgradnje povjerenja sastavljenog od stručnjaka iz raznih oblasti relevantne ekspertize, predstavnika civilnog društva i političkih i vjerskih vođa, koji je nadležan za razvoj mjera izgradnje povjerenja. Potencijal i uloga nevladinih organizacija u polju eksplicitno izražene potrebe za izgradnjom povjerenja i dobre vladavine u Tuzli , moraju biti procijenjeni i unaprijeđeni.

Svrha i metodologija istraživanja

Svrha master rada bila je istražiti i procijeniti različite aspekte angažmana NVO-a u interakciji sa drugim učesnicima u razvoju (vlastima, međunarodnim i domaćim vladinim,

međuvladinim i nevladinim organizacijama, građanima i poslovnim privatnim sektorom, medijima i obrazovnim institucijama) u obnovi povjerenja među različitim zajednicama koje žive u Tuzli i jačanju povjerenja građana u vlasti i principe dobre vladavine koji moraju biti poštovani. Cilj master teze, bio je, dakle, primjenom i kombinacijom kvantitativnih i kvalitativnih metoda prikupljanja i analize podataka (anketiranja, intervjui, rad u fokus grupama, analiza sadržaja) istražiti i analizirati aktuelno stanje i djelovanje nevladinih organizacija aktivnih u navedenim oblastima u Tuzli, kritički procijeniti moguće opcije za unaprjeđenje i preporučiti najbolju izvodljivu strategiju u datim okolnostima i pravnom okviru uz učešće svih relevantnih aktera, kao i stvaranje jednog osnova za diseminaciju rezultata i za zagovaranje za promjene, gdje je to istraživanje pokazalo potrebnim.

Od 31. jula 1997. do 9. septembra 2004. godine, u Tuzlanskom kantonu registrovano je kod nadležnog Ministarstva pravosuđa, uprave i lokalne samouprave HNK/HNŽ oko 700 udruženja građana. Naravno, nisu sva ova udruženja aktivna i danas, ali u nadležnom Ministarstvu ne postoji kompletna ni ažurirana baza podataka koja odgovara stvarnom stanju, prije svega zbog toga što pojedini NVO-i, iako su na to po Zakonu obavezni, ne prijavljuju uredno Ministarstvu statusne promjene. Oko 9 % ovih udruženja ima primarnu misiju koja korespondira temi ovog master rada i sjedište i/ili djeluje na području Tuzle, pa su relevantni za analizu. Sa 68 nevladinih organizacija koje su registrovane i/ili je njihovo djelovanje zapaženo na području Tuzle, a čija statutom deklarirana primarna misija korespondira sa temom ovog istraživanja, zamoljeno je da uzme učešće u istraživanju putem popunjavanja anketnog obrasca za nevladine organizacije. Od toga broja, 25 nevladinih organizacija je odgovorilo popunjavanjem anketnog obrasca, 21 (45,5%) nije, a anketni obrasci poslani na adrese 22 nevladine organizacije (32%) su vraćeni poštom, jer primatelj nije na navedenoj adresi, koja je prijavljena kao sjedište nevladine organizacije kod nadležnog Ministarstva pravosuđa, uprave i lokalne samouprave Tuzlanskog kantona. Dakle, od 46 potencijalnih NVO ispitanika, na anketni obrazac za nevladine organizacije odgovorilo je 25 nevladinih organizacija (54,5%), što se može smatrati dovoljnim za prirodu ovog istraživanja.

Pored nevladinih organizacija, kao primarne grupe ispitanika, ostale ciljne grupe ispitanika istraživanja su:

- ✚ mediji – elektronski i printani lokalni mediji i oni koji imaju dopisništva u Tuzli, dakle, mediji koji pokrivaju regiju Tuzle. Od 16 medija, sa 2 nije bilo moguće uspostaviti kontakt, 9 (64%) je odgovorilo na anketni obrazac za medije u Tuzli, a 5

(36%) nije, što se može također smatrati dovoljnim brojem ispitanika za ovo istraživanje;

- ✚ obrazovne institucije (osnovne, srednje škole i univerzitet/sveučilište), od kojih je 37 osnovnih i srednjih škola relevantno za ovo istraživanje, pošto u nastavnom planu i programu izučavaju ljudska prava, demokratiju, građansko obazovanje, kao zaseban predmet ili tokom pojedinih časova nastave. Od 37 osnovnih i srednjih škola u Tuzli , 22 (59%) je odgovorilo popunjavanjem anketnog obrasca za osnovne i srednje škole u Tuzli , 15 (41%) nije, što je dovoljno u ovom istraživanju. Grupe studenata Univerziteta “Džemal Bijedić” u Tuzli i Sveučilišta u Tuzli su intervjuisane;
- ✚ građani i privatni poslovni sektor – uzorak od 50 građana i predstavnika privatnog poslovnog sektora Tuzle formiran je metodom slučajnog uzorka i obuhvata različitu dobnu, polnu, obrazovnu, profesionalnu, nacionalnu strukturu stanovnika Tuzle, te na osnovu podataka u javnosti o predstavnicima privatnog poslovnog sektora koji podržavaju rad NVO-a i/ili čije poslovne aktivnosti su zapažene u Tuzli . Ovi uzorci su upotrijebljeni, anketiranjem i intervjuisanjem, kao ilustracija, u svrhu dobivanja nekih stavova građana i privatnog poslovnog sektora Tuzle o nevladnim organizacijama u Tuzli .
- ✚ političari u Tuzli - nosioci Listi kandidata političkih partija, koalicija, te nezavisni kandidati za Gradsko vijeće Tuzle, odobreni od Izborne komisije Bosne i Hercegovine za učešće na općinskim izborima održanim 2.oktobra 2004. godine – dakle, oni koji su i/ili čije su partije/koalicije bili aktivni u predizbornoj kampanji, osvojili vlast, odnosno vijećnička mjesta u Gradskom vijeću Tuzle ili danas predstavljaju opoziciju, odnosno svi zajedno čine političku scenu Tuzle. Od 27 nosioca listi političkih partija, koalicija, nezavisnih kandidata, sa 1 nije bilo moguće uspostaviti kontakt, a 16 (61,5%) ih je odgovorilo na anketni obrazac za nosioce Listi kandidata političkih partija, koalicija, te nezavisne kandidati za Gradsko vijeće Tuzle, odobrene od Izborne komisije Bosne i Hercegovine za učešće na općinskim izborima održanim 2.oktobra 2004. godine, što se može, dakle, smatrati dovoljnim za ovaj master rad.

Domaći i međunarodni eksperti iz struktura i oblasti relevantnih za istraživanje: vlasti, obrazovnih institucija, medija, domaćih i međunarodnih organizacija, te političkih partija su konsultovani i/ili intervjuisani.

Ključni izvodi istraživanja

Nijedna grupa ispitanika (nevladine organizacije, vlasti/političari, mediji, obrazovne institucije, građani i privatni poslovni sektor) generalno ne smatra da su uticaj i uloga nevladinih organizacija u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli veliki, već ih procjenjuju kao male do osrednje. Također, ni jedna od grupa ispitanika ne smatra da je stanje nevladinih organizacija u Tuzli dobro, nego zadovoljavajuće ili loše. Sve grupe ispitanika smatraju da su u Tuzli među najpotrebnijim aktivnosti nevladinih organizacija čija je primarna djelatnost izgradnja/očuvanje mira, demokratije i unaprjeđenja i zaštite ljudskih prava, kao i aktivnosti obrazovnih, naučnih i istraživačkih nevladinih organizacija. Također, sve grupe ispitanika su otvorene za saradnju sa nevladinim organizacijama, ali velika odgovornost za unaprjeđenje saradnje leži svakako dobrim dijelom upravo na nevladinim organizacijama. Najpozitivniju sliku o nevladinim organizacijama u Tuzli izrazili su vlasti/političari, te potom obrazovne institucije, koji nevladine organizacije uglavnom vide kao “dobru mogućnost da se građani sami organizuju i tako rješavaju važna društvena pitanja” (41% političara; 25% škola) kao i da “mnogo sposobnih ljudi nije partijski organizovano/politički aktivno, ali se njihovo mišljenje i djelovanje, zahvaljujući nevladinim organizacijama “osjeća” u javnom mnijenju (24% političara, 21% škola). Iskazana je spremnost za unaprjeđenje odnosa i saradnje sa nevladinim sektorom od strane vlasti. Nijedan ispitanik nije izrazio stav da “nije potrebno uspostavljati saradnju između vlasti i nevladinih organizacija”. Vlasti i političari u Tuzli uglavnom odnos vlasti i nevladinih organizacija vide kao “odnos partnerstva (stalno zajedničko nastojanje da se ostvari dobrobit za društvo u cjelini)” (38%) i kao “odnos saradnje (saradnje u aktivnostima koje doprinose efikasnijoj realizaciji pojedinih proramskih ciljeva)” (50%), dok su samo dva ispitanika odnos vlasti i nevladinih organizacija odredila kao “odnos konfrontacije (suprotstavljenosti u pogledu interesa, ciljeva i metodologije djelovanja)” (12%). “Zajedničko učešće u izradi zakona, javnim diskusijama, pripremama amandmana, javnim kampanjama (45%), međusobna razmjena dokumentacije, informacija i ideja koje mogu doprinijeti efikasnijoj realizaciji programskih aktivnosti (25%), te razvijanje saradnje između političkih partija i nevladinih organizacija u uspostavljanju demokratskih institucija kontrole vlasti (30%)”, odnosi su između vlasti i nevladinih organizacija za koji bi se zalagala većina ispitanika iz ciljne grupe političara/vlasti u Tuzli .

Pored svog angažmana u političkoj partiji i učešća u vlasti ili opoziciji, ukoliko bi se odlučili da se na rješavanju pojedinih društvenih problema u Tuzli dodatno angažuju, uglavnom bi to učinili “obraćanjem javnosti putem medija, te učlanjenjem i djelovanjem u nekoj od

postojećih nevladinih organizacija (30%)” Mediji uglavnom smatraju da “većina nevladinih organizacija predstavlja sredstvo vještim pojedincima da zarade novac i steknu uticaj” (27% medija) i da “nevladine organizacije služe samo interesima pojedinaca i stranih država i njihovih fondacija uz čiju pomoć se organizuju i finansiraju” (13% medija) , ali i da ipak “bez ovih organizacija i nezavisnih medija nije moguće ograničiti i kontrolisati vlast” (20%) , te mali broj ispitanika među medijima smatra da “nevladine organizacije predstavljaju “dobru mogućnost da se građani sami organizuju i tako rješavaju važna društvena pitanja”(13%). Kao najčešći problem u komunikaciji između nevladinih organizacija i medija, većina ispitanika iz grupe medija navodi da “NVO-i ne raspolažu sa dovoljno znanja o odnosima sa javnošću (38%) i upotrebi savremenih komunikacijskih tehnologija u odnosima sa javnošću (31%) ”, te da je za NVO-e najlakše da plasiraju informacije u javnost putem medija “ukoliko je informacija aktuelna (43%) i ukoliko je medijski događaj dobro organizovan (38%)” Ispitanici iz grupe nevladinih organizacija saradnju sa medijima su pretežno ocijenili zadovoljavajućom do dobrom. Istu ocjenu dali su i ispitanici iz ciljne grupe medija. Obe grupe ispitanika se slažu da je saradnju potrebno još unaprijediti.

U Tuzli , a stanje je slično i drugdje u BiH, sa pojedinim svijetlim izuzecima, još je nedovoljno razvijena individualna i korporativna filantropija, za razliku od organizovane filantropije pod kojom se “često podrazumijeva mreža neprofitnih organizacija i fondacija koje daju dobrovoljna davanja za opšte dobro”. Kao najslabije razvijena ocijenjena je saradnja između nevladinih organizacija i poslovnog privatnog sektora, a upravo bi ona mogla doprinijeti izvjesnijoj održivosti nevladinih organizacija. Takođe, i građani kao pojedinci su oni koji svojim angažmanom mogu bitno podržati rad nevladinih organizacija. Građani i privatni poslovni sektor imaju podijeljeno mišljenje o nevladinim organizacijama, u kojem ipak neznatno preovladava negativniji stav prema nevladinim organizacijama, nepovjerenje u njihov rad, nedovoljno poznavanje njihovih postignuća, neinformisanost o njihovim aktivnostima (oko 60 %) , ali i mišljenje da nevladine organizacije jesu potrebne u Tuzli i da se njihov uticaj mora osjećati kroz aktivnosti sa konkretnim, vidljivim i mjerljivim rezultatima, s ciljem, prije svega, zadovoljavanja potreba lokalnog stanovništva i uz transparentan rad (oko 40%). Ispitanici - građani i privatni poslovni sektor ključnim faktorima za stimulaciju dobrovoljnih davanja nevladinim organizacijama smatraju: aktivnosti nevladinih organizacija koje imaju konkretan cilj i zadatke, transparentno su provedene, medijski dobro praćene i najvažnije, čiji su rezultati vidljivi, a sa posebnim su naglaskom na ljudska prava, mlade, te humanitarni rad. Kao najznačajniji faktori koji destimulišu

dobrovoljna davanja za NVO-e, istaknuti su: loša ekonomska situacija, nepovjerenje u aktivnosti nevladinih organizacija, neobavještenost o njihovim akcijama, nestimulativna postojeća pravna regulativa, te nepostojanje ili nedovoljno razvijena kultura/svijest o potrebi i značaju dobrovoljnih davanja.

I privatni poslovni sektor i građani smatraju da bi unaprjeđene poreskih olakšica i pojednostavljenje procedure za dobrovoljna davanja NVO-ima imalo podsticajni efekat na filantropiju (oko 85%).

Ispitanici iz ciljne grupe obrazovnih institucija smatraju da obrazovanje o NVO-ima kao formacijama građanskog, demokratskog društva doprinosi razvoju građanskog identiteta kod mladih.

Obrazovne institucije su otvorene za još uspješniju saradnju sa NVO-ima, ali pojedini ispitanici ističu da ne znaju kojim bi se NVO-ima obratili za saradnju.

Pogodne okolnosti za razvoj saradnje su, smatraju ispitanici, obrazovni karakter škola i NVO-a, iste ili slične ciljne grupe, potreba edukacije mladih i pomoći djeci da se osjećaju korisnim članovima društva, obogaćivanja nastavnih i vannastavnih edukativnih sadržaja, proces reforme obrazovanja koji podrazumijeva i veće učešće zajednice u svim segmentima rada škole, te doprinos otvaranju škola za saradnju sa drugim akterima u društvu.

Značajan dio međunarodne pomoći Bosni i Hercegovini i danas se usmjerava na jačanje civilnog društva, i shodno tome, najvećim dijelom nevladinim organizacijama, sada sa naglaskom na dalji razvoj kapaciteta NVO-a u pojedinim oblastima djelovanja, posebno sticanjem znanja i vještina potrebnih za uspješno implementiranje projektnih aktivnosti, koje više odražavaju potrebe lokalne zajednice i uklapaju se programsku strategiju sponzorskih organizacija, te sposobnosti procjene stanja, lobiranja i zagovaranja.

Preporuke

Preporuke za izvodljivu strategiju unaprjeđenja uloge nevladinih organizacija u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli kroz interakciju svih učesnika u razvoju:

“Za uspješniji i korisniji rad NVO-a bilo bi potrebno:

- ✚ utvrditi osnovne kriterije koje se NVO mogu baviti određenim aktivnostima;

- ✚ permanentno osposobljavati kadrove u stručnom i organizacionom smislu za rad u NVO-ima;
- ✚ predlagati i utvrđivati konkretne, građanima potrebne projekte-programe, a ne projekte koje preferiraju donatori;
- ✚ više nego do sada ostvarivati saradnju između NVO-a, posebno između organizacija sličnih ili istih sadržaja u radu;
- ✚ zajedničko (više NVO-a) organizovanje, realizovanje “ozbiljnijih” projekata ili dijelova projekata,
- ✚ i realizaciji svih projekata pristupiti ozbiljno i odgovorno”, jer “zbog društvene neorganizovanosti, odnosno loše organizovanosti na svim nivoima i nefunkcionisanja pravne države i u ovakvoj situaciji ogromnog broja neriješenih životnih potreba osiromašenih građana, otvoren je širok prostor za puno i raznovrsno djelovanje NVO-a”.³²

Spremnost za unaprjeđenje odnosa i saradnje sa nevladinim sektorom od strane vlasti je iskazana, ali svakako je na nevladinim organizacijama da se:

- ✚ prije svega, (nad)gradnjom svojih personalnih/kadrovskih kapaciteta, znanja i vještina dokažu vlastima i akterima političke scene u Tuzli kao ozbiljan i sposoban partner u postizanju opšteg dobra lokalne zajednice;
- ✚ pri čemu je posebna odgovornost na NVO-ima koji imaju za primarnu misiju izgradnju povjerenja i dobre vladavine u Tuzli , kroz aktivnosti rada na terenu, neposrednog pružanja pomoći lokalnoj zajednici, i posebno, istraživanja u oblastima javnih politika, lobiranja i zagovaranja.
- ✚ Uspješnom koordinacijom rada NVO-a u istim ili srodnim područjima,
- ✚ kadrovskom osposobljenošću NVO-a,
- ✚ dobro osmišljenim aktivnostima zasnovanim na potrebama lokalne zajednice,
- ✚ stalnim praćenjem i analizom stanja u području interesovanja,
- ✚ profesionalnom prezentacijom ideje sponzoru i
- ✚ transparentnošću u radu mogu se ostvariti značajni pomaci, jer “za dobar projekat sredstava uvijek ima”.
- ✚ Nевladine organizacije moraju javnosti dokazati i pojasniti svoju ulogu i značaj konkretnim rezultatima.

³² Udruženje građana za zaštitu ljudskih prava «ZGP» Tuzla, anketni listić popunjen za ovo istraživanje.

- ✚ I nevladine organizacije i mediji trebalo bi da prodube međusobna znanja, te unaprijede saradnju na način što će nevladine organizacije sa uspješnim aktivnostima adekvatno koristiti moć medija.
- ✚ Adekvatna koordinacija rada i djelovanja NVO-a u istim ili srodnim područjima interesovanja, kao i obrazovne i medijske kampanje za podizanje svijesti o značaju NVO angažmana doprinijele bi poboljšanju stanja i saradnje NVO-a i škola.
- ✚ Bitno je da aktivnosti NVO-a predložene obrazovnim institucijama budu u skladu sa interesovanjima učenika, blagovremeno predložene i izvodljive.

ZAKLJUČAK

Najbitnije za ovaj zaključak jeste činjenica da smo sve polazne hipoteze dokazali kako kroz teorijski aspekt, tako i kroz samo istraživanje. Možemo reći kako snaženjem personalnog/kadrovskog kapaciteta NVO-a i korištenjem pogodnih okolnosti za saradnju sa ostalim učesnicima u razvoju, uticaj i uloga nevladinih organizacija u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli mogu biti/biti će unaprijeđeni. Postoji svestrana spremnost na to. Sa 68 nevladinih organizacija koje su registrovane i/ili je njihovo djelovanje zapaženo na području Tuzle, a čija statutom deklarirana primarna misija korespondira sa temom ovog istraživanja, zamoljeno je da uzme učešće u istraživanju putem popunjavanja anketnog obrasca za nevladine organizacije. Od toga broja, 25 nevladinih organizacija je odgovorilo popunjavanjem anketnog obrasca, 21 (45,5%) nije, a anketni obrasci poslani na adrese 22 nevladine organizacije (32%) su vraćeni poštom, jer primatelj nije na navedenoj adresi, koja je prijavljena kao sjedište nevladine organizacije kod nadležnog Ministarstva pravosuđa, uprave i lokalne samouprave Tuzlanskog kantona, što znači da su ili prestale djelovati ili nisu uredno prijavile nadležnom Ministarstvu promjenu adrese sjedišta, na što su, po Zakonu, obavezne. Sa tim organizacijama nije bilo moće uspostaviti kontakt ni telefonom/fax-om tražeći informacije kod dva telekomunikacijska sistema u Tuzli, niti e-mailom pretražujući Internet, pa stoga nisu dalje uzimane u broj ispitanika za uzorak nevladinih organizacija. Dakle, od 46 potencijalnih ispitanika, na anketni obrazac za nevladine organizacije odgovorilo je 25 nevladinih organizacija (54,5%), što se može smatrati dovoljnim za prirodu ovog istraživanja.

Pored nevladinih organizacija, kao primarne skupine ispitanika, ostale ciljne grupe ispitanika istraživanja su:

mediji – elektronski i printani lokalni mediji i oni koji imaju dopisništva u Tuzli, dakle, mediji koji pokrivaju regiju Tuzle. Kontakt adrese medija preuzete su uglavnom iz “Priručnika za nevladine organizacije – Korištenje medija – sa potpunim direktorijem medija u BiH i Republici Hrvatskoj”, kojeg je sačinio Tim Programa za razvoj civilnog društva Care International-a., januara 2004., dostupan na Internet adresi: http://www.carebih.org/pub/media_manual.doc

Od 16 medija, sa 2 nije bilo moguće uspostaviti kontakt, 9 (64%) je odgovorilo na anketni obrazac za medije u Tuzli, a 5 (36%) nije, što se može također smatrati dovoljnim brojem ispitanika za ovo istraživanje;

obrazovne institucije (osnovne, srednje škole i univerzitet/sveučilište) – spisak osnovnih i srednjih škola u Tuzli dobiven je od Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK/Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa HNŽ, od kojih je 37 osnovnih i srednjih škola relevantno za ovo istraživanje, pošto u nastavnom planu i programu izučavaju ljudska prava, demokratiju, građansko obrazovanje, kao zaseban predmet ili tokom pojedinih časova nastave. Od 37 osnovnih i srednjih škola u Tuzli, 22 (59%) je odgovorilo popunjavanjem anketnog obrasca za osnovne i srednje škole u Tuzli, 15 (41%) nije, što je dovoljno u ovom istraživanju. Grupe studenata Univerziteta “Džemal Bijedić” u Tuzli i Sveučilišta u Tuzli su intervjuisane.

građani i privatni poslovni sektor – uzorak od 50 građana i predstavnika privatnog poslovnog sektora Tuzle formiran je metodom slučajnog uzorka i obuhvata različitu dobnu, polnu, obrazovnu, profesionalnu, nacionalnu strukturu stanovnika Tuzle, te na osnovu podataka u javnosti o predstavnicima privatnog poslovnog sektora koji podržavaju rad NVO-a i/ili čije poslovne aktivnosti su zapažene u Tuzli. Ovi uzorci su upotrijebljeni, anketiranjem i intervjuisanjem, kao ilustracija, u svrhu dobivanja nekih stavova građana i privatnog poslovnog sektora Tuzle o nevladnim organizacijama u Tuzli.

političari u Tuzli : nosioci Listi kandidata političkih partija, koalicija, te nezavisni kandidati, odobreni od Izborne komisije Bosne i Hercegovine za učešće na općinskim izborima održanim 2. oktobra 2004. godine – dakle, oni koji su i/ili čije su partije/koalicije bili aktivni u predizbornoj kampanji, osvojili vlast, predstavljaju opoziciju, odnosno svi zajedno čine političku scenu Tuzle odnosno vijećnička mjesta u vijeću ili danas. Od 27 nosioca listi političkih partija, koalicija, nezavisnih kandidata, sa 1 nije bilo moguće uspostaviti kontakt, a 16 (61,5%) ih je odgovorilo na anketni obrazac za nosioce Listi kandidata političkih partija, koalicija, te nezavisne kandidati za Gradsko vijeće Tuzle, odobrene od Izborne komisije Bosne i Hercegovine za učešće na općinskim izborima održanim 2. oktobra 2004. godine, što se može, dakle, smatrati dovoljnim za ovaj master rad.

Domaći i međunarodni eksperti iz struktura i oblasti relevantnih za istraživanje: vlasti, obrazovnih institucija, medija, domaćih i međunarodnih organizacija, te političkih partija su

konsultovani i/ili intervjuisani. Ključna metodološka ideja istraživanja bila je, primjenom i kombinacijom kvantitativnih i kvalitativnih metoda prikupljanja i analize podataka (anketiranja, intervjui, rad u fokus grupama, analiza sadržaja):

- Prikupiti i analizirati podatke o broju i djelatnostima NVO-a koji su registrovani i/ili je njihovo djelovanje zapaženo na području Tuzle, a čija statutom deklarirana primarna misija korespondira sa temom ovog istraživanja, o njihovim do sada provedenim, tekućim i planiranim aktivnostima, kako bi se izveo zaključak o eventualnim različitostima i zajedničkim elementima politike njihovog djelovanja i njihove uloge u Tuzli , sa aspekta ovog master rada;

- Istražiti i procijeniti pravni okvir i modalitete moguće efikasne saradnje između svih relevantnih učesnika u razvoju u Tuzli : NVO-a s jedne strane i vlasti, međunarodnih organizacija, obrazovnih insitucija, medija, građana i privatnog poslovnog sektora druge strane, te opisati aktuelno stanje bitno za temu istraživanja, dati njegovu kritičku procjenu i analizu mogućih opcija za poboljšanje, te propuruke za unaprjeđenje uticaja i uloge NVO-a u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli , uz učešće drugih aktera u razvoju.

Naš master rad je strukturisan na način da ponudi neka opšta zapažanja, definicije, nalaze sa terena, analize, procjene i preporuke. Ovako odabrana metodologija i sadržaj rada doveli su do, na praktičnom istraživanju zasnovane identifikacije i procjene stanja, kreiranja preporuka za razvoj i postizanje unaprjeđenja uloge NVO-a u izgradnji povjerenja i dobre vladavine u Tuzli , zajedno sa drugim učesnicima u razvoju, te stvaranja jednog osnova za diseminaciju rezultata i za zagovaranje za promjene, gdje je to istraživanje pokazalo potrebnim.

LITERATURA

Knjige

1. Balkanski fond za podršku lokalnim inicijativama, Filantropija u Srbiji i Crnoj Gori, Izvještaj za predstavnike nevladinog sektora, 2004.
2. Bennett, A. LeRoy, James K.Oliver, Međunarodne organizacije, Politička kultura, Zagreb, 2004.
3. Bob Edvards, Majkl Foli i Mario Dajani, Posle Tokvila, Debata o građanskom društvu i društvenom kapitalu u uporednoj perspektivi, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, Novi Sad, 2004.
4. Centar za promociju civilnog društva, Izvještaj sa Konferencije nevladinih organizacija BiH», Sarajevo, 10. 01. 2005. godine
5. Centar za promociju civilnog društva Sarajevo, Komentari zakona o udruženjima i fondacijama, Banja Luka, 2003.
6. Council of Europe Publishing. Media and Democracy, 1998.,
7. Final Report – Civil Society Assesment in Bosnia and Herzegovina, prepared forr USAID/BiH, by Catherine Barnes, Milan Mrdja, Selma Sijercic, Mirjana Popovic, June 2004
8. Grupa autora, Nevladin sektor u SAD – Prilog za savremeni mozaik građanskog društva, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo, 2002.,
9. Hafner,Fink,Danica: / Pejanović, Mirko: Razvoj političkog pluralizma u Sloveniji i BiH“, Promocult, Sarajevo/Ljubljana 2006,
10. Hoen W., Herman (ed.), Good governance in Central and Eastern Europe, The Puzzle of Capitalism by Design, Economies and Societies in Transition, Edward Elgar, UK-USA, 2001
11. ICVA Vodič kroz civilno društvo u BiH, Svezak III, Izgradnja kapaciteta NVO u BiH, 2003.

12. Osmančević, Enes: „Historijat i osobnosti javnosti u Bosni i Hercegovini“, Pogledi br. 8, Univerzitet u Tuzli, juli 2001.,
13. Pejanović, Mirko: “Modeli participacije građana u lokalnoj samoupravi imogućnost kreacije novih institucija za razvoj lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine”, „Lokalna samouprava“, 6/04, Sarajevo 2004.,
14. Pejanović, Mirko/Sadiković Elmir: Lokalna i regionalna samouprava u BiH, Šahinpašić, Sarajevo/Zagreb 2010;
15. Pribičević, Ognjen: ”Da li je minimalistički concept demokratije još uvijek validan? Slučaj Srbije”, Institut društvenih nauka, Beograd, 1998.,
16. Przeworski, Adam: „Spiel mit Einsatz: Demokratiesierungsprozesse in Lateinamerika, Osteuropa und anderswo“, u: Bos, Ellen: „Rolle von Eliten und kollektiven Akteuren in Transitionprozessen“, Opladen: Leske + Budrich, 2002.;
17. Riedel, Manfred: „Građansko društvo“; Zbornik „Građansko društvo i država“, Naprijed, Zagreb 1991.,
18. Ravitch, Diane & Joseph P. Viteritti (eds.) Making Good Citizens, Education and Civil Society, Yale University Press New Haven & London, 2001
19. Sali Terzić, Sevima, Civilno društvo, Poglavlje XI u Međunarodne politike podrške zemljama jugoistočne Evrope – Lekcije (ne)naučene u BiH, Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 2001.
20. Sejfića, Ismet: „NRO-s in Bosnien: Strukturen und Entwicklung“ u „Ost-west Gegeninformationen“ Br. 4., Graz, 2006.,
21. Sejfića, Ismet: „Von dem Zivilsektor zu der Zivilgesellschaft“ u „Medien und Interkulturelle Kommunikation“, SOEMZ, Frankfurt/Sofija, 2005.,
22. Sekulić, Božidar, Gajo: “Civilno društvo, etno-kapitalizam i svijet rada”, Revija slobodne misli 99, br. 45-46/2004, Asocijacija nezavisnih intelektualaca Krug 99, Sarajevo, 2004.,
23. Stubbs, Paul: „Odnos između međunarodnih agencija i lokalnih nevladinih organizacija“ u Grupa autora: „Lokalni NVO sektor u Bosni i Hercegovini:

problemi,analize i preporuke“,IBHI–Nazavisni biro za humanitarna pitanja, Sarajevo, 1998.,

24. Summers, Magaret: “Das Konzept der Zivilgesellschaft und das Problem der dritten Sphäre” u „Berliner Journal für Soziologie”; Svezak 8; 1998.;

25. Mr. Šero, Fadil i Mr. Mrđa, Milan, Nevladin sektor u Bosni i Hercegovini, u Ustav Bosne i Hercegovine – ka novim rješenjima, Sarajevo, 2002;

Pravni izvori:

1. Evropska konvencija o ljudskim pravima, IPAK, Tuzla, 2004.,
2. Evropska povelja o lokalnoj samoupravi, IPAK, Tuzla, 2006.,
3. Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu, Savez općina i gradova FBiH 2006,
4. Poslovnik Skupštine Tuzlanskog kantona, Službene novine Tuzlanskog kantona, br. 7/04., Tuzla, 2004.
5. Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, akti sa 128. sjednice održane 7.9.2006. godine,
6. Statut „KC Tuzla –Bologna“, Tuzla 2002.,
7. Statut i Program Omladinske regionalne mreže za lokalni razvoj, IPAK, Tuzla, 2006.,
8. Statut općine Novo Sarajevo, “Službene novine Kantona Sarajevo” br 36/06. Sarajevo 2006.,
9. Statut UG „IPAK MGB“ Tuzla, 2006.,
10. Ustav BiH, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, 28/00, Sarajevo 2000.,
11. Ustav Federacije BiH, Službene novine FBiH, br. 2/98,

12. Zakon o udrugama Republike Hrvatske, Narodne novine br. 70/97 i 106/97, Zagreb 1997.,
13. Zakon o udruženjima i fondacijama BiH, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 32/01, Sarajevo 2001.,
14. Zakon o udruženjima i fondacijama FBiH, Službene novine FBiH br. 45/02, sarajevo 2002.,
15. Zakon o slobodi pristupa informacijama, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 32/01, Sarajevo 2001.
16. Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, Godina VII – Broj 12, Sarajevo. maj 2003.,
17. Balkanski fond za podršku lokalnim inicijativama, Filantropija u Srbiji i Crnoj Gori, Izvještaj za predstavnike nevladinog sektora, 2004.
18. Benett, A. LeRoy, James K. Oliver, Međunarodne organizacije, Politička kultura, Zagreb, 2004.
19. Bob Edvards, Majkl Foli i Mario Dajani, Posle Tokvila, Debata o građanskom društvu i društvenom kapitalu u uporednoj perspektivi, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, Novi Sad, 2004.
20. Centar za promociju civilnog društva, Izvještaj sa Konferencije nevladinih organizacija BiH», Sarajevo, 10. 01. 2005. godine
21. Centar za promociju civilnog društva Sarajevo, Komentari zakona o udruženjima i fondacijama, Banja Luka, 2003.
22. Council of Europe Publishing. Media and Democracy, 1998
23. Final Report – Civil Society Assesment in Bosnia and Herzegovina, prepared forr USAID/BiH, by Catherine Barnes, Milan Mrdja, Selma Sijercic, Mirjana Popovic, June 2004
24. Grupa autora, Nevladin sektor u SAD – Prilog za savremeni mozaik građanskog društva, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo, 2002.

25. Hoen W., Herman (ed.), Good governance in Central and Eastern Europe, The Puzzle of Capitalism by Design, Economies and Societies in Transition, Edward Elgar, UK-USA, 2001
26. ICVA Vodič kroz civilno društvo u BiH, Svezak III, Izgradnja kapaciteta NVO u BiH, 2003.
27. ICNL NEWS Release, January 16, 2002 at www.icnl.org/PRESS/
28. Komisija za reformu Grada Tuzle: Preporuke Komisije Izvještaj Predsjedavajućeg , 15. decembar 2003.
29. Krnić, Esmir, REVICON, Oporezivanje NVO-a u Federaciji BiH – Trenutna situacija, POREZNI SAVJETNIK 1/2002. u Pogledi na NVO sektor u BiH, ICVA, novembar 2002.
30. Odluka o okvirnim kriterijima za upotrebu sredstava tekućih grantova nevladinim i neprofitnim organizacijama iz Budžeta Grada Tuzle, Gradski službeni glasnik Grada Tuzla, juli 2004., br. 13.
31. “Priručnik za nevladine organizacije – Korištenje medija – sa potpunim direktorijem medija u BiH i Republici Hrvatskoj”, Tim Programa za razvoj civilnog društva Care International-a., januara 2004., http://www.carebih.org/pub/media_manual.doc
32. Prof. Willetts, P. , What is a Non-Governmental Organization, <http://www.staff.city.ac.uk/p.willetts/CS-NTWKS/NGO-ART.HTM>
33. Ravitch, Diane & Joseph P. Viteritti (eds.) Making Good Citizens, Education and Civil Society, Yale University Press New Haven & London, 2001
34. UNDP, How to Build Inclusive Policy Process: Institutionalising the dialogue between governmental and non-governmental actors, Practice from CIS Countries, UNDP Bratislava, August 2002.
35. Sali Terzić, Sevima, Civilno društvo, Poglavlje XI u Međunarodne politike podrške zemljama jugoistočne Evrope – Lekcije (ne)naučene u BiH, Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 2001.
36. Mr. Šero, Fadil i Mr. Mrđa, Milan, Nevladin sektor u Bosni i Hercegovini, u Ustav Bosne i Hercegovine – ka novim rješenjima, na www.soros.org.ba

Web izvori

1. <http://narodne-novine.blogspot.com/2011/02/stalni-komitet-za-vojna-pitanja.html>
2. <https://www.parlament.ba/default.aspx?langTag=bs-BA&pril=b>
3. <http://www.vijeceministara.gov.ba/Language.aspx?langTag=hr-HR>
4. <http://www.ccbh.ba/>
5. <http://www.sudbih.gov.ba/>
6. <http://www.ombudsmen.gov.ba/>
7. <http://www.predsjednistvobih.ba/>
8. <http://www.hjpc.ba/>
9. <http://bhpolitoloji.ba/>

PRILOZI

Prilog 1: Biografija kandidata

EUROPEAN CURRICULUM VITAE FORMAT

PERSONAL INFORMATION

Name	LAHIRA SEJFIJA
Address	GRUJE NOVAKOVIĆA 15 75 000 TUZLA
Telephone	00387 61 737 283, 035 299 027
Fax	00 387 035 299 028
E-mail	lahira@ipak-mgb.ba , ipak@ipak-mgb.ba ,

Nationality at birth	Yugoslav
Present nationality	BH

Date of birth [Day, month, year]	02.10.1964.
Place of birth	TUZLA

Sex	Male	Female ☒
-----	------	--

Marital status	Single ☐	Married ☒	Widowed ☐	Divorced ☐	Separated ☐
----------------	------------------------------------	---	-------------------------------------	--------------------------------------	---------------------------------------

Dependants					
Name	INES SEJFIJA	HANA SEJFIJA	AZRA SEJFIJA		
Date of birth [Day, month, year]	01.07.1987.	19. 05. 1992.	03. 09. 1996.		
Relationship	DAUGHTER	DAUGHTER	DAUGHTER		

WORK EXPERIENCE

[Add separate entries for each relevant post occupied, starting with the most recent.]

• Dates (from – to)	01.09.1998. – PRESENT
• Name and address of employer	CITIZENS' ASSOCIATION AND HUMANITARIAN ORGANIZATION (NGO) "IPAK – YOUTH BUILDS THE FUTURE" Inzinjerijskih brigada bb VIII/ 1, 75 000 TUZLA
• Type of business or sector	CIVIL SOCIETY – NONGOVERNMENTAL SECTOR, YOUTH WORK
• Occupation or position held	DIRECTORIN OF THE ASSOCIATION
• Main activities and responsibilities	<p><i>UPRAVLJANJE organizacija civilnog društva</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Zastupanje Udruge u svakoj situaciji Svi ispitanici</i> <i>UPRAVLJANJE projektnih timova</i> - <i>Strateško planiranje Udruge RAZVOJ ,</i> - <i>Planiranje i provedbu projekata, upravljanje projektima PROVEDBA</i> - <i>Planiranje i provedba suradnje s drugim nacionalnim ili međunarodnim subjektima po različitim osnovama ,</i> - <i>Vodstvo marketinga i financija ,</i> - <i>NADZOR nijedne VJEŽBENIKA iz inozemstva ,</i> - <i>Pisanje izvješća, studija , publikacija i stručnih mišljenja u Udruzi domene djelovanja,</i> - <i>Umjeren, znanstvenih i drugih skupova, organizaciju i provedbu treninga u raznim područjima (. Timski rad, upravljanje projektima , strateškog planiranja, interkulture komunikacije , političke komunikacije , posredovanje , govorničkoj vještini , političko sudjelovanje, itd.) u interesu udruge,</i> - <i>Sudjelovanje u udruge i upravna tijela (Skupštine i Upravnog odbora) ,</i> - <i>Planiranje i upravljanje radnom procesu ,</i> - <i>PROIZVODNJA dokumenti koji reguliraju proces rada i međusobne odnose u udruzi U skladu sa zakonom i drugim aktima udruge,</i> - <i>UPRAVLJANJE ljudstva .</i>

• Dates (from – to)	SEPTEMBER 1990 – SEPTEMBER 1991, 1992-1996, 1997-2005, 2005-2013
• Name and address of employer	<p><i>ENVER Šiljak" gimnazija, BOSANSKA GRADIŠKA VIDOVDANSKA 1</i> <i>78 400 GRADIŠKA</i> <i>MINISTARSTVO OBRAZOVANJA Bayern / Zavod za osnovnoškolskom obrazovanju, obrazovanje Münchenu, Schwind osnovnoj školi, STR. 7, München, Njemačka</i> <i>NVO "IPAK-Zukunft fuer BOSNIENS JUGENDT", PFALZGRAF OTTOSTR 8, Mosbach,</i> <i>NVO "IPAK-MLADI BILDS UPA BUDUĆNOST", INZINJERIJSKIH BRIGADA BB VIII / 1, TUZLA, B & H</i></p>
• Type of business or sector	HIGHER EDUKATION
• Occupation or position held	DIRECTORIN/MANAGER NGO " IPAK-YOUTH BIDS UAP THE FUTURE, B&H
• Main activities and responsibilities	-TEAM BILDING TRAINING

	<p>-PRACTICE SESSION INTERCULTURAL COMMUNICATIO</p> <p>-</p> <p><i>UPRAVLJANJE organizacija civilnog društva</i></p> <p><i>- Zastupanje Udruge u svakoj situaciji Svi ispitanici</i></p> <p><i>- UPRAVLJANJE projektnih timova</i></p> <p><i>Koordiniranje izrade projektne ideje, aplikacijskim procesima</i></p> <p><i>-INTERKULTU</i></p> <p><i>-DRUGI razvoj organizacija korito mreže nevladinih organizacija</i></p> <p><i>-UPRAVLJANJE OD Interkulturalna razmjena,</i></p>
• Dates (from – to)	AUGUST 1998-2013,
• Name and address of employer	IPAK-Youth bids up The Future, Inzinjerijskih brigada bb VIII/1, 75 000 Tuzla, B&H
• Type of business or sector	NGO Civil Sektor
• Occupation or position held	Eksekutive Direktorin
• Main activities and responsibilities	<p>UPRAVLJANJE organizacija civilnog društva</p> <p>- Zastupanje Udruge u svakoj situaciji Svi ispitanici</p> <p>UPRAVLJANJE projektnih timova</p> <p>-Strateško planiranje Udruge RAZVOJ,</p> <p>-Planiranje i provedbu projekata, upravljanje projektima PROVEDBA</p> <p>-Planiranje i provedba suradnje s drugim nacionalnim ili međunarodnim subjektima po različitim osnovama,</p> <p>-ODGOVORNOST ZA F-pisanje izvješća, studija, publikacija i stručnih mišljenja u Udruzi domene djelovanja,</p> <p>- Umjeren, znanstvenih i drugih skupova, organizaciju i provedbu treninga u raznim područjima (. Timski rad, upravljanje projektima, strateškog planiranja, interkulture komunikacije, političke komunikacije, posredovanje, govorničkoj vještini, političko sudjelovanje, itd.) u interesu udruge,</p> <p>INANCIAL PLANIRANJE</p> <p>- UPRAVLJANJE interkulture komunikacije</p>

EDUCATION AND TRAINING

[Add separate entries for each relevant course you have completed, starting with the most recent.]

• Dates (from – to)	01.09.2002 – 19.04 2004
• Name and type of organization providing education and training	
• Principal subjects/occupational skills covered	GRADUATE STUDY PROGRAM "EUROPEAN INTEGRATION", INTERDISCIPLINARY CURRICULUM (TRANSITIONOLOGY, COMMUNICOLOGY, POLITICAL SCIENCE, ANTHROPOLOGY, LAW)

• Title of qualification awarded	MASTER OF POLITICAL SCIENCE IN THE AREA OF EUROPEAN INTEGRATION
• Level in national classification (if appropriate)	VII 2 LEVEL OF CLASSIFICATION/ MASTER OF SCIENCE

• Dates (from – to)	19984 – 1989, 2010-2011,
• Name and type of organization providing education and training	FACULTY OF POLITICAL SCIENCE SARAJEVO SKENDERIJA 72 71 000 SARAJEVO
• Principal subjects/occupational skills covered	UNDERGRADUATE STUDY OF POLITICAL SCIENCE DIPLOMA POLITIČKIH NAUKA, POLITIČKO OBRAZOVANJE U EUROPI - DADALOS
• Title of qualification awarded	BACHELOR OF POLITICAL SCIENCE
• Level in national classification (if appropriate)	VII LEVEL OF CLASSIFICATION

PERSONAL SKILLS AND COMPETENCES <i>Acquired in the course of life and career but not necessarily covered by formal certificates and diplomas.</i>

MOTHER TONGUE	BOSNIAN
---------------	----------------

OTHER LANGUAGES

[Indicate level: excellent, good, basic.]

[Specify language]	NJEMAČKI	ENGLISKI			
• Reading skills	EXCELLENT	GOOD			
• Writing skills	EXCELLENT	GOOD			
• Verbal skills	EXCELLENT	GOOD			

SOCIAL SKILLS AND COMPETENCES <i>Living and working with other people, in multicultural environments, in positions where communication is important and situations where teamwork is essential (for example culture and sports), etc.</i>	-Interkultural Conference, OFAJ, Blosin, Deutschland, 2007 -Interkultural Meeting Conference, OFAJ, Sarajevo, BiH, 2010 -Conference- Projektpartner Meeting, ifa, Berlin Deutschland , Novembar 2011 -Interkultural Projektbourse, OFAJ, Frankfurt, Juni 2012, - Moderator of the Conference, Conference for Peace Trust, Januar 2013, Tuzla, B&H
---	---

ORGANISATIONAL SKILLS AND COMPETENCES	- Timski rad vještine pokazao u upravljanju nekoliko nevladinih organizacija i projekata (oko 16 godina rada u
--	---

<p><i>Coordination and administration of people, projects and budgets; at work, in voluntary work (for example culture and sports) and at home, etc.</i></p>	<p>upravljanju projektima , oko 140 isplanirane i provedene projekte u području mladih i mirovni rad , interkulturene medijacije (licencirani trener za interkulturene komunikacije) , procesima europske integracije ,</p> <ul style="list-style-type: none"> - trener dewwlopment NVO - trener u nenasilnu komunikaciju , - trener u interkulturelle kommunikation - upravljačke sposobnosti , učitelj i trener sposobnosti pokazao tijekom godina praktičnog rada kao trener i učitelj <p>,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kao govornik , sudjelovao sam u više desetaka znanstvenih događanja, konferencija , seminara i edukacija u zemlji i inozemstvu , a neki od njih su: - " Renovabis " Kongres , Freising (Njemačka) 11.11 . - 13.11 . 1997 . Temu : " Civilno društvo , religija i nacija u europskom političkom prostoru " , članak : " Civilno društvo u BiH između " nacionalne " i " civilni " " ,Renovabis godišnji međunarodni kongres ,1998 -2012 , 1998 - Trining nenasilnu komunikaciju , Prijedor CNA , 1998 <p>,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konferencija : " Mirenje u poslijeratnim zajednicama " , Neum , 16.07 .. - 24.07.2003 , papir : . " Analiza prakse posredovanja i iskustva iz nevladinog sektora na lokalnoj razini u BiH " , - Seminar : " Modeli i iskustva građanskog sudjelovanja u zemljama jugoistočne Europe " , Zagreb , 23 . 02 . 2006 članak : . " Autentična participativne prakse organizacija mladih u BiH , iskustva i perspektive " , - Konferencija " Lesons Lernen " , zvučnik , Boston , Boston Coledge 2007 , - Transitionas pravosuđa , UNDP-a , Fojnica 2008 , - Konferencija : " Civilno društvo u jugoistočnoj Europi između države i međunarodne zajednice " , Sarajevo , 26.06.2006 , papir : " Projekti i mogućnosti za promjene " , <p>.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Simpozij : " Ljudska prava mladih u javnom prostoru " , Tuzla , 12.09 . - 15.09 . 2006 članak : . " Kulturno nasilje iproblem održivog povratka u BiH " - Interkultural konferencija , OFAJ , Blosin , Deutschland 2007 - Interkultural Sastanak Conferece , OFAJ , Sarajevo , BiH , 2010 - Conference - Projketpartner Meating , IFA , Berlin Deutschland , Novembar 2011 - Interkultural Projekborse , OFAJ , Frankfurt , Juni 2012 <ul style="list-style-type: none"> - Moderator konferencije, Konferencija za Peace Trust, Januar 2013, Tuzla, BiH - Konferencija Socijalni biznic i NVO, BiH 2013
<p>TECHNICAL SKILLS AND COMPETENCES <i>With computers, specific kinds of</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - WORLD, EXEL, ACES, INTERNET, POWER POINT -Hand made sewing design

equipment, machinery, etc.	
----------------------------	--

ARTISTIC SKILLS AND COMPETENCES <i>Music, writing, design, etc.</i>	<ul style="list-style-type: none"> - FASHION AND INTERIOR DESIGN, - INTERNATIONAL CULINARY ART, - design
---	---

OTHER SKILLS AND COMPETENCES <i>Competences not mentioned above.</i>	<p>Autor je brojnih realiziranih projekata , najvažnije od kojih su:</p> <p>1998 - organizacija aktivnosti nevladine organizacije " IPAK - MLADI BILDS APbudućnosti; MLADI centra u Simin Han kod Tuzle ,</p> <p>1999 - " IPAK " S glazbenim radionicama - organiziranje kulturnih manifestacija za mlade u TUZLI</p> <p>2000 - " stručno osposobljavanje za stolara u namještaj izrade" , projekt stručnog osposobljavanja za stolare u suradnji s Ministarstvom prosvjete Tuzlanskog kantona , 20 mladi ljudi dobili certifikate i zaposlio ,</p> <p>2002 - " IPAK - Global Network " - RAZVOJ mrežu organizacija mladih u jugoistočnoj i zapadnoj Europi ,zbog čega su 3 FESTIVALI mladih u BiH , i Švicarska, 14 MLADIH skupova s oko 1.300 sudionika, ITD .</p> <p>2003-2011 - " IPAK - MLADI gradi budućnost" -program razvitka mladih Centra i potpore za mlade u ruralnim i perifernim područjima , kao dio Programa 22 provedeni su i projekti ,MLADI centru u KRIŽEVIĆI kod Zvornika sagrađena ,Mreža mladih U Podrinju Regija je uspostavljena , svi tehnički kapaciteti ORGANIZACIJE su izgrađena , ITD .</p> <p>- Osim na strši iznad , sudjelovao sam u planiranju i provedbi od oko 30 projekata u različitim mreža NVO-a , bilo kao autor , konzultant ili koautor (mreža za izgradnju mira , stariji brat - starija sestra projekt, SPORAZUM PLUS MREŽA , ITD .) .</p>
--	--

DRIVING LICENCE(S)	Valid driving licence, category B
--------------------	-----------------------------------

Prilog broj 2: Anketni obrazac za nevladine organizacije

(Napomena: iz anketnih obrazaca za sve grupe ispitanika pojedini, za ovaj rad najinteresantniji komentari, dati su u glavnom dijelu rada, a kao odgovor na neka pitanja anketa ispitanici su mogli odgovoriti sa više ponuđenih opcija)

Naziv organizacije:

Sjedište organizacije (adresa i mjesto):

Kontakt telefon/e-mail adresa/web stranica:

Odgovorna/kontakt osoba:

1. Kada je organizacija osnovana/registrovana?

2. Koja je primarna djelatnost organizacije?

3. Navedite i kratko opišite do sada provedene, tekuće i planirane najznačajnije projekte/aktivnosti organizacije?

Podaci o pojedinim organizacijama sa najzapaženijim razlutatima dati su u glavnom dijelu rada.

4. Da li imate uspostavljenu saradnju sa medijima i kakvom biste je ocijenili?

a) Dobra 10 odgovora (40%)

b) Zadovoljavajuća 15 odgovora (60%)

c) Loša /

d) Nema saradnje /

5. Da li je organizacija (ili je bila) član neke mreže ili koalicije organizacija?

a) da 23 odgovora (92%) b) ne 2 odgovora (8%)

6. Da li organizacija provodi zajedničke aktivnosti/projekte sa drugim organizacijama?

a) da 23 odgovora (92%) b) ne 2 odgovora (8%)

7. Ko su sponzori organizacije?

a) pokušavali dobiti

b) dobili sponzorstvo od

a) vlasti (navedite kojeg organa)

b) privatnog poslovnog sektora (navedite njegov naziv),

Da li ste i za koje projekte i koliki iznos? 11 NVO-a je dobilo sponzorstvo od vlasti i/ili privatnog poslovnog sektora, uglavnom ne velike iznose. (44%)

8. Kakvom biste ocijenili saradnju između nevladinih organizacija i: (2 ispitanika nisu odgovorila)

a) vlasti:

- dobra 5 odgovora (22%)

- loša 16 odgovora (70%)

- nema saradnje 2 odgovora (8%)

b) privatnog poslovnog sektora (2 ispitanika nisu odgovorila)

- dobra 1 odgovor (4%)

- loša 12 odgovora (52%)

- nema saradnje 10 odgovora (44%)

c) sponzora (međunarodnih i domaćih vladinih i nevladinih organizacija)

(2 ispitanika nisu odgovorila)

- dobra 12 odgovora (52%)

- loša 10 odgovora (44%)
- nema saradnje 1 odgovor (4%)

d) obrazovnih institucija (osnovnih, srednjih škola i visokoškolskih institucija)?

(3 ispitanika nisu odgovorila)

- dobra 12 odgovora (55%)
- loša /
- nema saradnje 4 odgovora (18%) i 6 odgovora da će se tek vidjeti kakva je saradnja (27%)

9. Da li biste pristali bez naknade

- a) održati promociju rada organizacije u obrazovnim institucijama i
- b) predavanje o temi bliskoj djelatnosti organizacije?

a) da 23 odgovora (92%)

b) ne 1 odgovor (4%)

c) ovisi o... 1 odgovor (4%)

10. Vaše mišljenje o pravnoj regulativi nevladinog sektora u BiH u smislu postupka registracije, prijava promjena i poreznog sistema, te izdataka koje su nevladine organizacije obavezne izdvajati po tom osnovu: (1 ispitanik nije odgovorio)

a) adekvatna – optimalna 5 odgovora (21%)

b) neadekvatna – komplikovana 19 odgovora (79%)

11. Vaše razumijevanje pojmova izgradnja povjerenja i dobre vladavine?

Za rad najznačajniji komentari dati su u glavnom dijelu rada.

12. Vaša ocjena stanja NVO u Tuzli : (1 ispitanik nije odgovorio)

- a) dobro /
- b) zadovoljavajuće 16 odgovora (67%)
- c) loše 8 odgovora (33%)

13. Koje su najvažnije/najveće poteškoće sa kojima se susreću NVO u Tuzli :

- a) nedostatak finansijskih sredstava 13 odgovora (prioritet 1) (20%)
- b) postojeći pravni okvir 12 odgovora (prioritet 2) (19%)
- c) nedovoljna međusobna saradnja između NVO 9 odgovora (prioritet 3) (14%)
- d) nedovoljna saradnje između NVO i: 17 odgovora (određen kao prioritet 1 ili 2 zajedno sa opcijama pod a) i b) (26%)
 - vlasti, 17 odgovora (39%)
 - medija, 2 odgovora (5%)
 - poslovnog privatnog sektora, 9 odgovora (21%)
 - obrazovnih institucija, 3 odgovora (7%)
 - međunarodnih i domaćih vladinih i nevladinih organizacija (kao sponzora), 12 odgovora (28%)
- e) neadekvatna tehnička opremljenost i kadrovska osposobljenost NVO 10 odgovora (određen kao prioritet 4) (15%)
- f) neke druge poteškoće (moliim navedite koje)? 4 odgovora (6%)

14. Koje su najvažnije posljedice postojećih poteškoća koje smatrate najznačajnijim i kako one utiču na djelovanje NVO: (2 ispitanika nisu odgovorila)

- a) bitno umanjuju efekte djelovanja NVO 16 odgovora (43%)
- b) dovode do dupliciranja pojedinih aktivnosti 8 odgovora (22%)
- c) smanjuju mogućnost dobivanja finansijske podrške od sponzora koji traže partnerstvo organizacija 12 odgovora (32%)
- d) neke druge posljedice (molim navedite koje)? 1 odgovor (3%)

15. Vaš prijedlog mogućih poboljšanja: (2 ispitanika nisu odgovorila)

- a) adekvatna koordinacija rada i djelovanja NVO u istim ili srodnim područjima interesovanja 8 odgovora (23%)
- b) razvoj odgovarajuće strategije pristupa sponzorima 4 odgovora (11%)
- c) dobro osmišljeno lobiranje za izmjene za NVO relevantnog zakonodavstva 11 odgovora (32%)
- d) edukativne i medijske kampanje za podizanje svijesti o značaju NVO angažmana
12 odgovora (34%)
- e) neki drugi prijedlozi za poboljšanje (molim navedite ih.)? /

20. Molim Vas da navedete pogodne okolnosti za djelovanje NVO u Tuzli .

Prilog 3: Anketirani

Nevladine organizacije

- ✚ Centri civilnih inicijativa, ured u Tuzli
- ✚ Centar za ljudska prava u Tuzli
- ✚ Centar za promociju civilnog društva
- ✚ Udruženje građana za zaštitu ljudskih prava “ZGP” Tuzla
- ✚ Udruženje “ŽENA BiH”
- ✚ Nansen dijalog centar Tuzla
- ✚ La strada Bosne i Hercegovine
- ✚ Udruženje “Vaša prava”, regionalni ured u Tuzli
- ✚ “Altruist” Tuzla
- ✚ Mladi IPAK
- ✚ Alternativni institut
- ✚ Sunčana strana
- ✚ Udruženje “Koraci nade”
- ✚ Udruga roditelja djece s posebnim potrebama “Vedri osmjeh” Tuzla
- ✚ Udruženje roditelja i prijatelja osoba sa posebnim potrebama Tuzla
- ✚ Humanitarna organizacija “Izvor”
- ✚ Udruženje “Nova ideja”
- ✚ Udruženje za uzajamnu pomoć u duševnoj nevolji Tuzla
- ✚ Savez udruženja za uzajamnu pomoć u duševnoj nevolji u BiH

Mediji u Tuzli

- ✚ Dnevni list
- ✚ Javni Radiotelevizijski servis Bosne i Hercegovine, RTV Tuzla
- ✚ Radio Slon
- ✚ Radio Herceg-Bosne
- ✚ Radiotelevizija Tuzla
- ✚ Radio Studio 88 Tuzla
- ✚ Radio X

ZAHVALNICA

Zahvaljujem se svom uvaženom mentor, **prof. dr. Mirko Pejanović**, bez čijih smjernica ovaj rad ne bi imao smisla. Takođe, zahvaljujem se svima onima koji su doprinijeli da ovaj rad bude završen i da u njemu bude što više kvalitetnih informacija i činjenica o ovako zanimljivoj temi sa kojom se bavimo. Nadam se da će budući čitatelji pronaći u ovome radu mnoge zanimljivosti i olakšati sebi buduća istraživanja.